

PRIKAZI NOVIH KNJIGA, ČASOPISA I ZNANSTVENIH SKUPOVA

REVIEWS OF NEW BOOKS, MAGAZINES AND CONFERENCES

ARTIKULACIJE: ČASOPIS ZA ČITANJE, BROJ 2, GODINA 1, PODRAVSKO-PRIGORSKI OGRANAK DRUŠTVA HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA, UMJETNIČKA ORGANIZACIJA ARTIKULACIJE, KOPRIVNICA, 2016., 139 STR.

U vremenu kada se učestalo govori o krizi u izdavaštvu časopisa veseli činjenica da su *Artikulacije* postigle svoj zadani cilj i ostvarile i drugi broj u 2016. godini. Za to svakako pohvale idu urednicima Marku Greguru, Mariju Kolaru i Darku Pernjaku koji su ponovno uspjeli na jednom mjestu okupiti radove značajnog broja hrvatskih i inozemnih autora. U osnovnoj se koncepciji drugi broj oslanja na prvi pa tako u njemu, uz nekoliko književnih rubrika, možemo pronaći dva razgovora s književnicima i rubriku *In memoriam*, a na kraju i tekstove raznolikog sadržaja. Također, i ovaj je broj opremljen nizom fotografija čiji je autor ovog puta Krunoslav Večenaj.

U prvoj se rubrici, koja nosi naziv po Tadijanovićevoj pjesmi *Sunce nad oranicama*, izmjenjuju kratke priče i pjesme hrvatskih autora Ilije Aščića, Kristine Gavran, Korane Serdarević, Siniše Matasovića, Ivana Jožića, Jelene Zlatar, Alena Brleka, Ružice Aščić i Darka Šeparovića. Slijedi razgovor koji je Marko Gregur vodio s Delimirom Rešickim, a u kojem se osim prošlih i budućih knjiga, dotiču stanja hrvatske kulture, odrastanja, fotografije i Frana Galovića s čijim se stihovima razgovor privodi kraju. Rubrika *In memoriam* posvećena je Dubravku Ivančanu povodom 85. obljetnice rođenja. Mario Kolar tom je prigodom napisao tekst o Ivančanovom životnom i književnom putu s naglaskom na haiku poeziju po kojoj je i najpoznatiji. Posebno je vrijedan prilog izbor pjesama iz zbirke ljubavne poezije *Ludorije, Sretno otočje* i *Amor* od kojih je veći dio do sada bio neobjavljen. *Ča činidu* naslov je rubrike u kojoj se predstavljaju istarski književnici Milan Rakovac i Tomislav Milohanić čime *Artikulacije* potvrđuju svoju otvorenost prema različitim književnim, ali i jezičnim izrazima. U rubrici *Domaća meštija* svoje su mjesto pronašle književnice Suzana Matić, Lana Derkač i Darija Žilić nakon čega slijedi razgovor Darka Pernjaka s Ivanom Šojat. U središtu njihova razgovora bili su njezini romani *Unterstadt*, *Ničiji sinovi* i *Jom Kipur*, reakcije na njih, a vezano uz to, i položaj književnika u Hrvatskoj. U rubrici *Co je to? Co to jest? Čo je to?* predstavljeni su Petr Hruška iz Češke, Grzegorz Kwiatkowski iz Poljske i Peter Balko iz Slovačke. Posljednja rubrika, odnosno 8. točka: *Razno* donosi tekstove Borisa Becka, Mirka Ćurica, Željke Lovrenčić, Damira Vujnovca, Matije Ivačića i Livije Reškovic.

Artikulacijama na kraju možemo poželjeti jedino da nastave u istom smjeru i postanu časopis za čitanje za kojim čitatelji željni književnih noviteta i rariteta mogu uvijek posegnuti.

Mihaela CIK

ERNEST FIŠER, DOBA NEVREMENA. PJESME, 2010.-2015., ALFA, ZAGREB, 2016., 118 STR.

Poezija svojim višeznačnim nabojem u zgusnutom izrazu uvijek zahtijeva znatan čitateljski angažman i budnost prilikom iščitavanja svake riječi. Stoga se u lapidarnom prikazu zbirke *Doba nevremena* Ernesta Fišera mogu tek naznačiti neki njeni važni elemenati. Na početku valja spomenuti da su slika na naslovnici i likovni prilozi u knjizi radovi akademskog slikara Antuna Borisa Švaljeka te da su pjesme popraćene studioznim pogovorom Davora Šalata koji nosi naslov *Poetski protuudar prema stvarnosti*.

O Ernestu Fišeru (Zagreb, 1943.) i njegovoj poetici pisalo se dovoljno da se nova zbirka može smjestiti u kontekst cjelokupnog opusa. Šalat ističe da je Fišer ujedno prepoznatljiv i kao egzistencijalistički pjesnik i kao pjesnik kajkavskog moderniteta pri čemu njegova poetika prati put od općeg i neodređenog prema pojedinačnom i konkretnom. U zbirci *Doba nevremena*, kao i u prethodnoj *Macbeth na fajruntu*,

Šalat vidi preplitanje tih dviju struja što je najuočljivije na razini tema i motiva. No, krenimo najprije sa strukturom zbirke i formalnim obilježjima, što će nas ionako direktno dovesti do ideja i tematike.

Zbirka se sastoji od osamdeset pjesma koje su podijeljene u pet cjelina, od kojih prve četiri (*Na Nojnoj arci sveopća je zbrka*, *Doba nevremena*, *Na brisanom prostoru* i *Plesač na žici*) sadrže po četrnaest pjesama, a zadnja (*Preludij za anginu pectoris*) njih dvadeset i četiri. Već je i letimičan pogled na pjesme dovoljan da se uoči specifičan oblik pjesama. Fišer, naime, koristi dugi stih, a približno jednake duljine redaka navode na dojam izosilabičnosti što za sobom opet povlači misao na tradiciju vezanog stiha, posebno jer je kroz stihove prve pjesme u zbirci dosljedno provedena rima. Šalat zaključuje da je taj Fišerov postupak »sredstvo za usklađivanje cijele pjesmovne strukture, u krajnjoj liniji za 'skladno izgovaranje nesklada', odnosno izrazni ekvivalent za spomenuto suprotstavljanje harmoničnih životnih vrijednosti općem kaosu svijeta«. Na razini grafičkog izgleda Šalat stofe promatra kao okvire slika ili ekran koji ističe važnost sadržaja. Kao prilog toj tezi mogli bismo navesti motive mobitela i SMS poruka koji su u pjesmama prisutni i doslovno predstavljaju odnos pravokutnog okvira ekrana i riječi koje se kroz retke ispisuju, kao i u Fišerovim pjesmama, ponekad neovisno o semantičkoj ili sintaktičkoj zaokruženosti. Ovakav pristup samoj materijalnosti pjesničkog teksta Šalat povezuje sa komentatorskom perspektivom pjesničkog subjekta ili »lirskog 'pripovjedača'«, kako ga naziva Cvjetko Milanja u svojem osvrtu na zbirku. Vrijeme je stoga da se usredotočimo i na ono o čemu se u pjesmama »priča«.

Osnovna preokupacija pjesničkog subjekta već je iznesena kada smo uputili na Šalatovo objašnjenje pravilnosti grafičkog ustroja pjesama. U civilizacijskom pesimizmu koji se jasno nazire u pjesmama Fišer svakako nije usamljen. Rasulo, nepravda, zbrka, prijevara i besmisao postaju toposi suvremenog svijeta. Ali *katkada dogodi se čudo* (što je naslov jedne od pjesama) pa se njima suprotstavljaju dobrota, ljubav, vjera, domoljublje, obitelj, umjetnost... Ovako nabrojene te velike riječi zvuče kao patetični klišeji, no u Fišerovoj poeziji one dobivaju, ili vraćaju, svoje neokaljano značenje. Navedimo kao primjer samo jednu strofu iz pjesme *Ljubav u nevremenu*: »Ništa te i ne može jače pogoditi od ljubavi,/kad je ne zaslužuješ, kao ni oluju na obzoru/usred sjaja podneva: ljubav nikoga ne sluša,/niti u doba nevremena, jer je nepotkupljiva«. Mogli bismo ovdje izdvojiti još niz bitnih motiva i tema poput zavičaja i identiteta (podsjetimo da je Fišer 2014. godine za knjigu *Macbeth na fajruntu* dobio nagradu »Fran Galović« za knjigu zavičajne tematike), a njihov se raspon, sasvim postmodernistički, kreće od Štrumpfova do Boga. Što se još krije u *Dobu nevremena* prepuštamo čitateljima da sami otkriju.

Mihaela CIK

IVAN GENERALIĆ: DJELO, ŽIVOT, VRIJEME: ZBORNİK RADOVA ZNANSTVENO-STRUČNOG SIMPOZIJA POVODOM 100. OBLJETNICE ROĐENJA, HLEBINE, 20. I 21. STUDENOG 2014., MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, KOPRIVNICA, 2016., 200 STR.

Status Ivana Generalića kao središnje ličnosti hrvatske naivne umjetnosti potvrdio se respektabilnim znanstveno-stručnim simpozijem održanim u Hlebinama 20. i 21. studenog 2014. godine povodom 100. obljetnice rođenja, a zatim i *Zbornikom radova* sa simpozija. Urednik *Biblioteke Podravskog zbornika* Robert Čimin u *Predgovoru* naglašava da je cilj simpozija bio interdisciplinarni pristup, što je vidljivo i u *Zborniku radova*. Na isto upućuju i članovi Uredništva u *Uvodnoj riječi* kada napominju da je stota godišnjica rođenja Ivana Generalića samo formalni povod i ugrađena prilika da se »zazivajući proširene poglede i očekujući sinkretičke zaključke – obogati slika o tome umjetniku«. U obzir se uzima široki kontekst neizostavno vezan ne samo uz umjetničku i kulturnu klimu, već i uz društvene, političke, klasne, pa i geografske momente. Stoga su izlaganja na znanstveno-stručnom skupu raspoređena po tematskim blokovima – teorija i naivna umjetnost, povijesno-umjetnički i kulturni kontekst nastanka naive, društvene i političke okolnosti prijeratne i poslijeratne naive, tematski krugovi Generalićeva stvaralaštva, suvremena recepcija naive, muzeološka pitanja i druge teme – što se očituje i u *Zborniku*.

Zbornik se otvara radom *Rastezljivost paradigme: »naivno« prema »modernom« u diskursu hrvatske povijesti umjetnosti i likovne kritike šezdesetih godina* autorice Ivane Mance s Instituta za povijest u umjetnosti u Zagrebu u kojem ona, polazeći od tekstova iz 1960-ih, naivnu umjetnost na teorijskoj razini

promatra u odnosu na modernističke zahtjeve za autentičnošću, autonomijom i drugošću. S Instituta za povijest umjetnosti dolazi i Petar Prelog koji u radu *Udruženje umjetnika Zemlja, Krsto Hegedušić i Ivan Generalić u kontekstu ideje o nacionalnom likovnom izrazu* iznosi glavna obilježja grupe Zemlja usredotočivši se na njezinu društvenu angažiranost i okrenutost prema selu, a posebno se osvrće na Generalićevu zemljašku fazu. Suzana Leček iz Hrvatskog instituta za povijest, Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje u radu »*Ljepota treba biti istina*«. *Hrvatska seljačka stranka i likovne umjetnosti* bavi se utjecajem koji je Hrvatska seljačka stranka imala na likovni život te upućuje na dodirne točke, ali i (ideološka) mimoilaženja HSS-a i Zemlje. U radu *Narodna i naivna umjetnost* Branka Vojnović Traživuk iz Etnografskog muzeja u Splitu osvrćući se na raniju literaturu ukazuje na probleme prilikom razlikovanja narodne i naivne umjetnosti te zaključuje da svakako treba izbjegavati njihovo poistovjećivanje. U *Pledoajeu za Ivana Generalića*, koji je izmijenjena i nadopunjena verzija izlaganja sa stručnog skupa povodom 80. godišnjice rođenja Ivana Generalića održanog u Koprivnici 1994. godine, Vladimir Crnković o Generaliću piše u kontekstu Hegedušićevih utjecaja, Zemlje i Hlebinske škole te polemizira s tezama Krleže i Gamulina. Posebno je zanimljivo što upućuje na pozitivan pomak u istraživanju opusa Ivana Generalića od 1994. godine do danas.

Vinko Srhoj s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zadru u radu *Generalićevo vraćanje sebi: od tendencije do idealizacije* preispituje Generalićevu društvenu angažiranost ističući 1938. kao godinu udaljavanja od prijašnje tendencioznosti i zaokreta prema idealizaciji nakon čega je opet uslijedio drugačiji, poratni tip angažiranosti. Sličnom se problematikom bavi i Tonko Maroević s Instituta za povijest umjetnosti koji u radu *Temeljno petoljeće (1938. – 1942.) formiranja Ivana Generalića* godinu 1938. također promatra kao granicu koja dijeli Generalićev opus i na formalnoj i na sadržajnoj razini. Marijan Špoljar u radu *Autohtono ili naučeno, realno ili irealno: Mića Bašičević i Generalić* donosi podatke o Mići Bašičeviću kao zagovaratelju i promicatelju naivne umjetnosti posebno se osvrćući na suradnju s Generalićem i ulogu koju je imao u potvrđivanje njegove autohtonosti. Bašičevićem utjecajem na Generalića, i to na elemente fantastike u njegovom slikarstvu, bavi se i Milan Bešlić u radu *O nadrealnom u stvaralaštvu Ivana Generalića* pri čemu primjećuje da su nadrealna obilježja najizraženija u radovima iz 1950-ih i 1960-ih, a kao njihov mogući izvor navodi i usmenu pučku predaju. Generalićevo djelovanje Antonio Grgić u radu *Giorgio Morandi i metafizika gubitka u slikarstvu Ivana Generalića 1973. – 1976.* smješta u široki kontekst služeći se filozofskim i kulturno-teorijskim postavkama i brojnim primjerima iz povijesti umjetnosti. Upućuje na sličnosti između Morandija i Generalića, osobito u slučaju prikaza mrtve prirode s motivom posuda, a u interpretaciji se služi i podacima iz biografija.

Svjetlana Sumpor iz Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti usredotočuje se na jedan specifičan motiv. Njezin rad *Prizori požara u Generalićevom stvaralaštvu* nastoji objasniti Generalićevu fascinaciju tim motivom te na primjeru osam slika na kojima je on prisutan pokazuje raspon različitih pristupa. U radu *Jelenski svati – put kapitalca od Hlebina do Šestina* Dorotea Jendrić donosi podatke o jednoj od najpoznatijih Generalićevih slika te se rezignirano osvrće na njezinu današnju funkciju statusnog simbola. Helena Kušenić iz Muzeja grada Koprivnice radom *Generalićeva ostavština Hlebinama* vodi čitatelje kroz povijest i izložke Galerije naivne umjetnost u Hlebinama dajući tako pregled Generalićeva stvaralaštva pri čemu se detaljnije bavi motivom maske. Ličnošću Ivana Generalića s namjerom isticanja odrednica njegovog životnog i stvaralačkog puta vrlo se detaljno bavi Sonja Švec Španjol u radu *Tko je Ivan Generalić? Psihologija ličnosti Ivana Generalića interpretirana kroz život i slikarski opus umjetnika*. Sanda Stanačević Bajzek u radu *Ivan Generalić – seljak »naivac« ili likovni genij* pokušava ocrtati Generalićev put od Hegedušićevog učenika do učitelja drugih seljaka-slikara.

Na važnost sredine u kojoj umjetnik stvara upozorava akademik Dragutin Feletar u radu *Gospodarsko-demografske prilike poratnih Hlebina i slikarstvo Ivana Generalića* pišući o neimaštini i bijeloj kugi koje haraju Hlebinama nakon Drugog svjetskog rata. Na to se nadovezuju Mira Kolar-Dimitrijević i Elizabeta Wagner radom *Socijalno-klasne teme u opusu Ivana Generalića do Drugoga svjetskog rata* u kojem Generalićev život dijele život na četiri razdoblja s obzirom na društvene i političke prilike do 1941. godine i s osvrtom na Generalićeva izložbe, kontakte, djela i njihove motive. Željko Krušelj sa Sveučilišta Sjever u radu *Dva uhićenja mladog Ivana Generalića tijekom Šestosiječanjske diktature (travanj*

– *kolovoz 1933.*) piše o Generalićevom nezavidnom položaju u politički podijeljenim Hlebinama te određuje kako su politički uvjetovana uhićenja imala utjecaja na odabir tema.

Božica Jelušić u radu *Rustikalni i florealni svijet Ivana Generalića* naglašava da svaki umjetnik ima sebi svojstven način obrade motiva iz prirode te tvrdi da je Generalić »najuspješniji među njima« što potkrepljuje nizanjem nebrojenih motiva koji se javljaju na njegovim djelima. Životinjskim se svijetom, a posebno motivom (mrtvog) pijetla kod Generalića, s pozicije vizualne animalistike bavi Suzana Marjanić s Instituta za etnologiju i folkloristiku u radu *Generalićev bestijarij s post scriptumom – Generalićev Krleža*. Uz to, ona otvara mogućnosti da Generalića promatramo kao, primjerice, umjetnika *land arta* ili performansa te upućuje na Krležine stavove o njemu. U radu *Etnografski slikopis Ivana Generalića* Lidija Bajuk s Instituta za etnologiju i folkloristiku Generalićev opus promatra u odnosu prema nizu etnologiji bitnih tema poput stanovanja, odjeće, rada na zemlji, kućanskih poslova, alata, hrane, posuđa i običaja. Etnološki i kulturnoantropološki pristup koristi Sanja Lončar s Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u radu *O podravskim selima, arhitekturi i stanovanju kroz život i stvaralaštvo slikara Ivana Generalića* u kojem služeći se fotografijama i sjećanjima obitelji Generalić proučava arhitekture i stanovanje, a zatim seoske motive u Generalićevom stvaralaštvu promatra u svjetlu doprinosa prepoznatljivosti Hlebina. Marija Mesarić iz Muzeja grada Koprivnice u radu *Generalićev pogled na život podravskog sela - slike kao »vizualni dokument tradicijskog načina života podravskog sela«* upućuje na primjere materijalne i nematerijalne kulture u Generalićevu stvaralaštvu s posebnim osvrtom na običaje vezane uz svadbe i sprovode.

U radu *Ateljei Ivana i Josipa Generalića – potencijal suvremenosti* Snježana Pintarić iz Muzeja suvremene umjetnosti Generalićeve ateljee promatra u kontekstu procesa muzealizacije ateljea u Hrvatskoj te ističe njihov značaj, ali potencijal. Nikola Albaneže radom *Od revolucionarnog potencijala do turističkog zapečka – rasponi recepcije hrvatske naivne umjetnosti* pokušava sumarno prikazati recepciju naivne umjetnosti koja krivuda između omalovažavanja i etabliranosti da bi došla do pretjerane komercijalizacije. Završni rad u zborniku nosi naziv *Specifični konzervatorsko-restauratorski postupci rada na slikama (ulja) na staklu. Posebni osvrt na sliku Smolek Ivana Generalića* u kojem Magdalena Vlaho iz Hrvatskog restauratorskog zavoda opisuje konzervatorsko-restauratorske radove na slici Smolek s obzirom na posebnost nosioca i same tehnike.

Ovakav logično strukturiran raspored radova omogućuje čitanje *Zbornika* kao jedinstvene cjeline kojim se može doći do zaokružene i dubinske slike o djelu i životu Ivana Generalića kao i o vremenu u kojem on stvara. Prigovor bi mogao ići na činjenicu da u *Zborniku* nema reprodukcija Generalićevih radova, što može umanjiti opći dojam, no Čimin se u *Predgovoru* od toga ograđuje i upućuje čitatelje na recentne monografije o Generaliću autorice Svjetlane Sumpor u izdanju Hrvatskog muzeja naivne umjetnosti. U svakom slučaju, potvrdilo se da Generalić zaslužuje da ga se sagleda »nekim drugim očima«, kako piše Čimin, kao što se posljednjih godina događa s mnogim ličnostima iz dalje i bliže prošlosti čiji se opus i djelovanje interpretativno nikad ne mogu iscrpiti.

Mihaela CIK

PODRAVSKI ZBORNİK 42 (2016) / [GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK ROBERT ČIMIN]. – KOPRIVNICA: MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, 2016.

U izdanju Muzeja grada Koprivnice, uz financijsku potporu Grada Koprivnice, Županije Koprivničko-križevačke te Gradova Đurđevca, Ludbrega i nekih županijskih Općina, izašao je 42. broj Podravskog zbornika za 2016. godinu. Navedeni broj *Zbornika* u svojim standardnim rubrikama donosi 13 članaka, 13 priloga, 3 književna priloga, pregled podravskog nakladništva te rubriku Podravskih kronika.

Zbornik započinje radom Damjana Abou Aldana *Srednja škola Koprivnica: Četiri desetljeća iskustva u edukaciji medicinskih sestara (7 -18)* u kojemu autor uvodno iznosi činjenice o sestrinstvu u Koprivnici i obrazovanju medicinskih sestara u Hrvatskoj. Zatim daje kratki povijesni pregled razvoja Srednje škole u Koprivnici čiji se počeci vezuju uz 1959. godinu kad je osnovana Ekonomska škola, preteča današnje Srednje škole Koprivnica, sve do 1975. godine kada nastupaju velike promjene u obrazovnom sustavu formiranjem Školskog centra, ubrzo nakon čega, točnije 1977. godine započinje obrazovanje medicin-

skih sestara ali i reforma »usmjerenog obrazovanja« koja donosi velike promjene u srednjoškolskom obrazovanju, poglavito medicinskih sestara, a koje autor detaljno analizira u nastavku članka.

Drugi rad potpisuje Marijan Špoljar - *Muzejski kvart u Koprivnici i turistički razvoj* (19-26) u kojemu autor analizira sve veću prisutnost kulturnog turizma u turističkoj ponudi, njegov utjecaja na poboljšanje kvalitete ukupne turističke ponude te ulogu i mjesto muzeja u kulturnom turizmu koji su još uvijek nedovoljno iskorišteni, a posjeduju veliki potencijal. Nastavak rada donosi namjeru i razloge pokretanja projekta *Regija digitalnih muzeja* 2012. godine u koji je bio uključen, među ostalima, i Muzej grada Koprivnice, njegovo zaustavljanje te njegove pozitivne učinke koji su se manifestirali i na koprivničkom muzeju, kao sudioniku projekta, kroz ideju Muzejskog kvarta / Muzejskog trga kao dugoročnog Muzejsko-turističkog kompleksa upravo s namjerom uključivanja povijesne, kulturne i arhitektonske baštine u turističke resurse.

Slijedi rad s naslovom *Prilog poznavanju ludbreškog kraja u 13. stoljeću* (27-33) Danka Dujmovića u kojemu autor na temelju očuvanih pisanih izvora iz navedenog razdoblja koji se uglavnom odnose na pitanja vezana uz posjede (Slanje, Bednja, Zarpetri, Črnc, Obrež, Rasinja) i donose dragocjene informacije o njihovim vlasnicima, opise njihovih međa te izgled tadašnjeg kulturnog pejzaža, iste analizira, istovremeno se oslanjajući na radove autora koji su se bavili istom temom te predlaže nove elemente u rekonstrukciji međa posjeda Zarpetri, ubicaciju posjeda Bednja i posjeda sepulkralaca koji su u izvorima spominju u blizini Ludbrega.

Križarska gerila u koprivničkoj i đurđevačkoj Podravini 1945. - 1948. (35-44) rad je Vladimira Šadeka, autora brojnih priloga u Podravskom zborniku iz novije povijesti Podravine, koji za razliku od prijašnjih koji su se bavili prijeratnim ili ratnim temama Drugog svjetskog rata, ovaj puta piše o poraču. U prvom djelu rada autor opisuje događaje nakon rata koji su doveli do stvaranja križarske gerile, njeno djelovanje u Podravini te akcije za uništenje križarskih grupa koje se provode od 1945. do 1948. godine na području okruga Bjelovar koje je vodilo Odjeljenje OZN-e. U nastavku rada autor donosi pregled križarskih grupa, desetak njih, koje su se kretale na području kotara Koprivnice i Đurđevca.

Venija Bobnjarić-Vučković autorica je članka naslovljenog *Spomenička baština Narodnooslobodilačke borbe u ludbreškom kraju* (45-52) koja broji preko 30 spomen-obilježja podignutih u spomen na stradale te na ratne događaje u koja ubraja spomen ploče, spomenike, spomen-kosturnice, grobnice te biste. Navodi da je većina spomen obilježja sačuvana na izvornim lokacijama i nepromijenjenog oblika, da je jedan manji broj dislociran iz objektivnih razloga, međutim nekoliko njih je namjerno uklonjeno, oštećeno ili pak trajno uništeno, kao i da većina spomenika nema posebnu umjetničku vrijednost već su važni za lokalnu zajednicu kao sjećanje na tragične događaje iz bliže prošlosti. Analizirajući navedena spomen obilježja ludbreškog kraja zaključuje da niti jedan spomenik ili zbirka nisu proglašeni povijesnim ili kulturnim dobrom od velikog značenja za Republiku Hrvatsku, već su u svojstvu memorijalnih spomenika preporučeni za zaštitu i održavanje na lokalnoj razini.

Slijedi zanimljiv rad Nikole Cika *Obitelj Trezić i dvoo Barnagor* (53-76) u kojemu autor u prvom dijelu rada donosi kratki povijesni prikaz Čepelovca, mjesta u neposrednoj blizini Đurđevca, u kojemu se nalazi spomenuti dvor čije ime se povezuje s istoimenim potokom Barna. Sagradio ga je 1867. godine vitez Petar Terzić koji je plemićki naslov stekao zahvaljujući hrabrom podvigu u poznatoj bitci kod Solferina (1859.). Spomenuti vitez potječe iz obitelji čije se prezime u Čepelovcu spominje prvi puta 1805. godine, a čije rodoslovlje do kraja 20. stoljeća prati autor koristeći se brojnim arhivskim izvorima i obiteljskom ostavštinom koja je ujedno bila potka za nagrađivani roman poznate književnice Božice Jelušić - *Čišćenje globusa* (2012) koja je ujedno i vlasnica Barnagora.

I u ovom broju Podravskog zbornika Alen Golub daje jedan povijesno pravni pregled. Ovaj puta to su *Zemljišne zajednice na području Đurđevca* (77-87) kao nositeljice prava vlasništva na nekretninama i sudionicama gospodarskog života, prikazane kroz njihov nastanak i uspostavu na đurđevačkom području krajem 19. i početkom 20. stoljeća, preko njihovog uređenja pa sve do njihovog prestanka 1947. godine.

Škola Gotalovo (89-106) opsežan je rad Tereze Salajpal čijim podnaslovom »Saga« o gradnji škole u Gotalovu autorica nagovještava probleme vezane uz izgradnju škole unutar četiri državna sustava. Rad započinje kratkim povijesnim osvrtom na nastanak mjesta Gotalova čije naseljavanje je započelo 1812.

godine, a koje već 1834. godine u vrijeme Vojne krajine dobiva školu smještenu u jednoj prostoriji. Koristeći se pismohranom škole, Ljetopisom pučke škole Gotalovo (1908.-1947.), zapisnicima školskog odbora Osnovne škole Gotalovo (1947.- 1962) autorica izdvaja one segmente koji se odnose na objektivne potrebe za izgradnju škole, analizira događaje vezane uz proširenje i gradnju škole koju Gotalovao dobiva konačno 1962. godine, te zaključuje da se odnos prema gradnji škole može promatrati s više aspekata društveno-političkog, strukturno-funkcionalnog, ideologijskog socijalnog i moralno etičkog koji ukazuju na stav različitih političkih sustava spram problema.

Neumorna suradnica Podravske zbornika, autorica koja je do sada u njemu objavila 42 vrijedna povijesna rada u kojima je obrađivala povijesne prilike i događaje iz gospodarske, socijalne, političke povijesti te brojne radove biografskog karaktera u kojima je obradila život i djelo poznatih Podravaca, Podravka i poznata povjesničarka Mira Kolar-Dimitrijević ovaj puta javlja se s radom naslovljenim *Iz moje povijesne bilježnice* (107-120) koji označava i početak jednog novog serijala, kako navodi sama autorica u kojem će koristiti zabilješke iz bilježnice koje do sad nisu iskorištene, a vrijedne su svake pažnje. Tako u ovom prvom radu iz spomenutog serijala piše primjerice o Pauli Landsky »Đurđevčici« prvoj zagrebačkoj kondukterki, o prošteništu u Molvama i mons. Đuri Kokši, o poplavama u Podravini i sl.

Arheološki rad *Terenski pregled trase otpremnog plinovoda od čvora Međimurje do CPS-a Molve* (121-134) rad je mladog i novog suradnika Zbornika Ivana Valenta u kojemu autor prezentira rezultate preliminarne analize pronađenog materijala s 29 lokaliteta s područja grada Koprivnice, općina Legrad, Rasinja, Koprivnički Ivanec, Koprivnički Bregi, Hlebine, Novigrad Podravski i Virje koje datira u razdoblje pretpovijesti, antike i srednjek vijeka.

Preglednim radom *Župna crkva sv. Jurja mučenika u Đurđevcu* s podnaslovom *Gesamtkunstwerk* Stjepana Podhorskog (135-148) javlja se mlada autorica Lea Linarić koristeći uvodni dio rada za kraći prikaz povijesti đurđevačke crkve i razloge koji su doveli do gradnje nove crkve sv. Jurja 1929. godine koja je sagrađena prema nacrtu zagrebačkog arhitekta Stjepana Podhorskog u stilu *vero Croatica* koji spomenuti arhitekt primjenjuje na svim crkvama koje je izgradio. Nakon opisa gradnje nove crkve i prikaza rada arhitekta Stjepana Podhorskog, njegovog stila *vero Croatica*, objašnjenja »gesamtkunstwerka« te opisa interijera i eksterijera crkve sv. Jurja, autorica zaključuje kako je crkva sv. Jurja zajedno s crkvom u Makarskoj, izgrađenoj također prema nacrtima Podhorskog, najvredniji primjer sakralne arhitekture u prvoj polovici 20. stoljeća u Hrvatskoj.

Božićni koledari i ophodari u Đurđevcu (149-158) je rad koji govori o običajima vezanim uz vrijeme božićnih blagdana, đurđevačkog autora Vladimira Miholeka ujedno i stalnog suradnika koji je do sada u Zborniku objavio niz vrijednih radova, ponajviše onih, vezanih uz život, ljude i običaje Đurđevca i okolice. Tako i u ovom etnografskom prikazu opisuje vrijeme božićnih blagdana i običaje koji se poglavito odnose na ophodare - betlemare i zvezdare koji su nosili štalicu, odnosno zvijezdu Dodatna vrijednost rada proizlazi iz prigodnih napjeva koje su pjevali spomenuti čestitari koje je autor prikupio iz različiti izvor od kojih neki datiraju čak iz 18. stoljeća.

Retrospektivni pogled na književno djelo Božice Jelušić u povodu 65. godine života naslovljenim *Samo će ovi stihovi ostati ...* (159-178) studija je Ilije Pejića nastala na temelju vlastitih čitanja, kritičkih zapažanja i analiza drugih autora, primjerice Zvonimira Bartolića, Ernesta Fišera, Zdravka Seleša, Marija Kolara i Zvonka Kovača koji su pratili rad ove poznate književnice, čije značenje daleko nadilazi lokalne okvire, i to od antologije *Vrijeme začinjanja* (1969.) pa sve do romana *Čišćenje globusa* (2012.) Autor na dvadesetak stranica analizira pjesničko, prozno, esejističko i dječje stvaralaštvo te prati mijene i interese u radu ove velike podravske pjesnikinje kroz brojne zbirke pjesama, proznih i drugih radova u kojima se je okušala Božica Jelušić u svojem dugogodišnjem radu.

Slijedi blok *Priloga* koji donosi 13 radova najrazličitijeg sadržaja u kojima autori predstavljaju nove ideje, podsjećaju na značajne obljetnice ili osobe neopravdano zaboravljene i nepoznate u svojoj sredini, radove iz prirodoslovlja, likovne analize i sl.

Antonio Grgić autor je prvog priloga naslovljenog *Muzej-most rijeke Drave* (180-183) u kojemu razrađuje ideju i nudi rješenja za pretvaranje željezničkog mosta kod Botova u *Muzej rijeke Drave* (180-

183). U sljedećem radu dugogodišnji suradnik Podravskog zbornika Martin Mihaldinec donosi kratki osvrt na život u malom podravskom mjestu naslovljen *Kalinovac – naše urbano selo* (184-187).

Četvrt stoljeća Matice hrvatske u Đurđevcu (188-192) je prilog ovogodišnjem broju Zbornika Antoinje Mandić. Slijedi zanimljiv biografski rad posvećen 80. obljetnici rođenja i 25. obljetnici smrti (1936.-1991.) Mate Leščana (193-198) Đurđevčana, koji je svojim stvaralaštvom ostavio veliki trag u povijesti crkvene glazbe Hrvatske, a priredila ga je Ivana Senjan. Robert Čimin autor je priloga *Još jedan hommage Ivanu Zvjercu* (199-204) poznatom podravskom sakupljaču arheološke i druge kulturne baštine. Potom slijedi još jedan obljetnički prilog vezan uz desetu godišnjicu Međunarodnog folklorog festivala *Iz bakine škrinje* (205-209) Krešimira Blažeka. Dorotea Jendrić svoj prilog posvetila je također poznatom sakupljaču kulturne baštine *Slavku Čambi – zaljubljeniku u Đurđevac, kajkavštinu i etno baštinu Podravine* (210-213). O slici *Ivana Generalića Autoportret s pevcem* (214-216) piše Vladimir Crnković koji gotovo svaki broj Zbornika obogaćuje vrijednim priložima o naivnoj umjetnosti, poglavito Hlebinskoj školi. O *perivoju dvorca Batthyany* (217-220) piše Milivoj Dretar, a Zvonimir Ištvan donosi *Prilog povijesti lovstva u Hlebinama uz 70. obljetnicu LU Lisica Hlebine* (221-226). Blok zatvaraju prilozi iz prirodoslovlja. Krunoslav Arač piše o *Brojnosti roda na području Koprivničko-križevačke županije: u povodu 7. međunarodnog cenzusa bijele rode u Hrvatskoj 2014./2015. godine* (227-232). Radovan Kranjčevdugogodišnji suradnik Podravskog zbornika, nakon kraćeg izbjivanja, ponovno se javlja *Prilogom o poznavanju faune beskralješnjaka pijesaka u Podravini, Baranji i istočnoj Hrvatskoj* (233-237). I na kraju o slijedi prilog mladog autora i novog suradnika Podravskog zbornika Igora Vilaja *Riđovke ludbreškog kraja* (238-242).

Blok *Književnih priloga* donosi tri rada. Odabir je pao na esej Marija Kolara u povodu 80. rođendana akademika Milivoja Solara *Teorija književnosti za normalne ljude* (244-247), ulomak iz romana Darka Pernjaka *American Bob* (248-249) i tri pjesme Maje Gjerka Lovreković; *Evino eho, Dragi neprijatelji i Tako počinje ljubav* (252-253).

Rubrika *Podravsko nakladništvo* (255-263) prilog je Božice Anić koji donosi bibliografski pregled objavljenih publikacija, programa, vodiča, kataloga za razdoblje rujan 2015. - rujan 2016. godine.

I na kraju rubrika *Podravske kronike* (265-287) zabilježene i viđene okom kroničara u protekloj godini te popraćene priložima iz nekih podravskih općina.

Božica ANIĆ

LUKA JAKOPČIĆ: DIVLJINA S PEČATOM, SOCIOEKOLOŠKI SUSTAV BRODSKE POSAVINE U 18. STOLJEĆU, HRVATSKI INSTITUT ZA POVIJEST – PODRUŽNICA ZA POVIJEST SLAVONIJE, SRIJEMA I BARANJE, SLAVONSKI BROD, 2016., 348 STR.

Hrvatska je historiografija od ljeta 2016. godine bogatija za još jedno djelo s područja ekohistorije koje govori o socioekološkom sustavu brodske Posavine u 18. stoljeću, kako sugerira podnaslov knjige. Autor je mladi povjesničar Luka Jakopčić koji je stasao u okrilju ranonovovjekovnog modula studija povijesti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu te je uspio svoj diplomski rad pretočiti u knjigu koja nosi naslov »Divljina s pečatom«. Vrijednost knjige i potencijal mladog povjesničara prepoznali su u Podružnici za povijest Slavonije, Srijema i Baranje Hrvatskog instituta za povijest koji je objavio knjigu u Slavonskom Brodu u srpnju 2016. godine.

Na početku knjige autor daje idejni okvir pri čemu izdvaja nekoliko ključnih pojmova koji su mu služili kao smjernice pri proučavanju rijeke Save, a to su: sveobuhvatnost, deantropiziranost, transepo-halnost i transdisciplinarnost. U tome dijelu progovara i o ekohistoriji kao disciplini povijesne znanosti, ali i posebnom sustavu mišljenja. Iz uvodnog dijela doznajemo da je autor pri proučavanju socioekološkog sustava brodske Posavine u 18. stoljeću krenuo od suvremenog prostora kao polazišta. Obrazlaže i temeljno istraživačko pitanje, a to je detektiranje promjena socioekoloških režima u brodskoj okolici kroz 18. stoljeće. Autor je dao i pojašnjenje ključnih pojmova vezanih uz regiju kojom se bavi pri čemu razlikuje brodsku Posavinu kao geografski pojam, zatim istoimeni prostor, te sociološki sustav i suvremene socioekološke paradigme toga prostora. Temeljna je odrednica prostora analize rijeka Sava pa

autor u početnom dijelu piše o njezinom značaju u regionalnom okviru i njezinom vrednovanju s obzirom na interes koji su joj poklonili dosadašnji istraživači.

Prvi dio rada – prema riječima autora – usredotočen je na prijelaz iz 17. u 18. stoljeće i analizu okoliša i stanovništva brodske Posavine u osmanskom periodu s ciljem usporedbe spomenutog doba s onim u kojem je to područje bilo pod austrijskom upravom. Polazi od činjenice da se stanovništvo na tome prostoru bavilo ratarstvom i transhumantnim stočarstvom te da je bilo opterećeno ratnim nedaćama. Zato prostor brodske Posavine proučava i u makropolitikom kontekstu Europe kraja 17. stoljeća, a razgraničenje 1699. godine smatra značajnim događajem u upravnom smislu jer uskoro nakon tog događaja započinje uspostava Vojne granice.

U drugom dijelu knjige opisano je razdoblje prve polovine 18. stoljeća, a posebno treće i četvrto desetljeće toga stoljeća. Tada je bila izražena činjenica da je rijeka Sava prvenstveno predstavljala granicu između Habsburške Monarhije i Osmanskog Carstva. Ovdje nalazimo opis općih obilježja i specifičnosti prostora brodske Posavine te osvrta na urbani razvoj naselja Brod. Ratni sukob koji je trajao između 1716. i 1718. godine i posljedice Požarevačkog mira značile su promjene za brodsku Posavinu među koje su uvršteni, primjerice, prijelaz na ekstenzivnu poljoprivrednu proizvodnju, prometno iskorištavanje Save, razvoj trgovine i drugo. Slijedi opis demografskih kretanja u brodskoj Posavini u 18. stoljeću kada je na povećanje broja stanovnika utjecalo doseljavanje, ali i melioracija zemljišta. S druge strane, relativno česte poplave i gradnja sustava obrane od poplava zadavale su stanovništvu vrlo velike probleme. Vrlo je zanimljiva autorova interpretacija podataka o poplavi u porječju Save koja se dogodila u svibnju 2014. godine i uspostavljanje poveznica s poplavama u prošlim stoljećima. Uz to je prikazan utjecaj klime i rijeke na društvo, odnosno prilagodba ljudi na život u dolini Save što je potkrijepljeno tablično prikazanim statističkim podacima iz Crkvenih matičnih knjiga. Nekoliko stranica posvećeno je rijeci Savi kao prometnom koridoru.

Zadnji dio sadržaja posvećen je drugoj polovini 18. stoljeća, s težištem na 1780-im godinama, kada u slavonskom slučaju – tvrdi autor – započinje tzv. dugo 19. stoljeće, a Jakopčić je nastojao to razdoblje »analizirati u smislu osvjetljavanja procesa stvaranja socijalno discipliniranog, komunikacijski integriranog i okolišno antropiziranog prostora brodske Posavine«. U tu svrhu autor je proučio i opisao nekoliko procesa, a započeo je s konfesionalizacijom prostora brodske Posavine koju su obilježili stvaranje župa i gradnja sakralnih objekata pod utjecajem franjevac. Uspostava sanitarnog kordona na imperijalnoj granici, izvođenje jozefinske izmjere zemljišta i ušoravanje posavskih sela među glavnim su modernizacijskim težnjama austrijskih vlasti u brodskoj Posavini, kako ih je detektirao autor knjige. Na kraju knjige nalazi se sažetak na engleskom jeziku, više desetaka vizualnih prikaza (slike i karte) i jedan sumarni pregled upisa u matičnoj knjizi krštenih Franjevačkog samostana u Brodu iz prve polovine 18. stoljeća. Tu je i pregled korištenih neobjavljenih i objavljenih izvora i literature te vrijedna kazala osobnih imena i geografskih pojmova. Tekst Luke Jakopčića je gust pa se ne može čitati površno, a iz njegovih rečenica izbija erudicija. U pisanju nije upotrijebio klasičnu pripovjedačku formu i poštudio je čitatelje širokih objašnjenja.

Luka Jakopčić je u ovoj knjizi doista ponudio mnogo više od ekohistorijskog prikaza dijela doline rijeke Save jer je osim uspješne primjene pristupa kakvog nalaže ekohistorija iskoristio dodatna znanja, vještine i mogućnosti koje stoje na raspolaganju današnjim povjesničarima. Kao što sam naglašava u zaključku knjige, obilno se služio internetom kao izvorom podataka i bio je uporan u kontekstualizaciji gotovo svakog fenomena i pojave kojima se bavio. Osim toga, pokazao je da povjesničari uspješno mogu proučavati prošle događaje figurirajući neke od problema »u kontekstu drugih povijesnih epoha, ponajprije one iz čije perspektive ga se analizira«. Stoga knjigu povjesničara Luke Jakopčića ne treba promatrati samo kao još jedan dokaz uspješnosti ranonovovjekovnog modula povijesti na zagrebačkom Filozofskom fakultetu i predanosti rada Podružnice za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, nego i kao novi doprinos hrvatskoj ekohistoriji čiji model treba primijeniti na proučavanje socioekoloških sustava u dolinama i drugih hrvatskih rijeka.

Nikola CIK

FRANJO ČRNKO: NIKOLA ZRINSKI – BRANITELJ SIGETA GRADA, PRETISAK, HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. JERONIMA, ZAGREB, 2016., 144 STR.

U godini obilježavanja 450. obljetnice Sigetske bitke i pogibije Nikole IV. Šubića Zrinskog objavljen je pretisak knjige koju je 1931. godine priredio hrvatski filolog češkog porijekla Antun Šimčić, a koja sadrži djelo Franje Črnka nazvano *Nikola Zrinski – branitelj Sigeta grada*. Pretisak je priredio i predgovor napisao Alojz Jembrih, a izdavač je Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima kao što je to bilo i 1931. godine. Jembrih naglašava da je ovo šesto po redu izdanje Črnkovog izvještaja o tragičnim događajima iz rujna 1566. godine.

Originalni naziv knjige iz 1931. godine glasi *Povijest Segeta grada s dodatkom narodnih pjesama o podsjedanju Segeta*, a izdana je u tzv. Jeronimskoj knjižnici kada je njezin urednik bio Josip Andrić. Priredivač izdanja Antun (Ante) Šimčić napisao je uvod na nekoliko stranica malog formata u kojem je iznio historijat nastanka i objavljivanja djela Franje Črnka, a danas nam može posvjedočiti o ondašnjem stanju istraženosti ove teme. Obilježje Šimčićove knjige su kraće bilješke i tumačenja nekih riječi što se nalaze u samome tekstu čiji je autor Franjo Črnko. Osim toga, tekst je opremljen i detaljnim objašnjenjima nekih dijelova i korištenih pojmova u obliku fusnoti. Tekst je obogaćen s više ilustracija koje prikazuju glavne aktere (portreti Nikole Zrinskog i Mehmed-paše Sokolovića) i događaje (likovni prikazi opsade Sigeta) opisane u knjizi, a koje su preuzete iz različitih knjiga nastalih od 16. do 19. stoljeća. Drugi dio originalnog izdanja iz 1931. godine čine četiri pjesme koje govore o opsadi Sigeta u ljeto 1566. godine. U uvodu toga dodatka Antun Šimčić navodi da su to narodne pjesme uglavnom muslimanskog porijekla, a koje su već bile objavljene pred kraj 19. i na početku 20. stoljeća u različitim publikacijama i zbirkama narodnih (junačkih) pjesama. Redom su to pjesme: *Ban Miklouš Zrinski u Segetu gradu*, *Mujo Ljubović pod Segetom*, *Boj na Segetu* i *Smrt cara Sulejmana pod Segetom*.

Pri kraju knjige nalazi se pogovor Alojza Jembriha koji piše o Nikoli IV. Zrinskom i opsadi Sigeta 1566. godine. Uz to su i tri priloga: 1) Posveta Petra Fodrocija Nikoli VII. Zrinskom iz 1661. godine, 2) Opis Sigeta u doba opsade i pada iz pera Franje Forgača također iz 1661. godine i 3) dva pisma Nikole IV. Zrinskog upućena Ivanu Lenkoviću 1556. i 1562. godine te pismo Petra Patačića iz Sigeta od 12. srpnja 1566. godine. Knjiga završava bilješkama o Antunu Šimčiću kao priredivaču izdanja iz 1931. godine i Alojzu Jembrihu koji je priredio izdanje 2016. godine. Na samome je kraju popis literature i popis svjetloписа objavljenih u ovoj knjizi. Pretiskom izdanja iz 1931. godine omogućena je njegova široka upotreba, a komentari i dodatci nastali prigodom objavljivanja doprinose poznavanju prvenstveno djela Franje Črnka i onoga što je do sada objavljeno o Sigetskoj bitci, ali i poznavanju djela Antuna Šimčića i djelovanja Hrvatskog književnog društva sv. Jeronima u Zagrebu.

Nikola CIK

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP »NIKOLA IV. ZRINSKI I NJEGOVO DOBA – U POVODU 450. OBLJETNICE SIGETSKE BITKE«, ČAKOVEC, 23. – 24. RUJNA 2016. GODINE

Pod visokim pokroviteljstvom predsjednice Republike Hrvatske Kolinde Grabar Kitarović i supokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske u Čakovcu je 23. i 24. rujna 2016. godine održan međunarodni znanstveni skup pod nazivom »Nikola IV. Zrinski i njegovo doba – u povodu 450. obljetnice Sigetske bitke«. Znanstveni skup su kao dio nacionalnog obilježavanja spomenute obljetnice organizirali: Međimurska županija, Zrinska garda, Matica hrvatska, Hrvatsko vojno učilište »Dr. Franjo Tuđman«, Družba Braća Hrvatskoga Zmaja i Muzej Međimurja uz pomoć niza podupiratelja. Znanstveni odbor skupa činili su: Juraj Kolarić (predsjednik), Dragutin Feletar (potpredsjednik), Petar Feletar (tajnik), Hrvoje Petrić, Matija Berljak, Alojz Jembrih, Stjepan Hranjec, Nevio Šetić, Zoltan Varga, Szabolcs Varga i Vladimir Kalšan. Predsjednik organizacijskog odbora skupa bio je župan Međimurske županije Matija Posavec.

Skup je započeo u petak 23. rujna 2016. godine svečanom Svetom misom za obitelj Zrinski u župnoj crkvi franjevačkog samostana u Čakovcu koji su predvodili varaždinski biskup mons. Josip Mrzljak i sisački biskup mons. Vlado Košić. U dvorani Muzeja Međimurja u Starom gradu u Čakovcu bilo je upriličeno otvaranje znanstvenog skupa prilikom čega su govore održali predstavnici organizatora,

domaćina i pokrovitelja, a proslavio o 450. obljetnici Sigetske bitke i pogibije Nikole IV. Zrinskog održao je akademik Dragutin Feletar. Znanstvena i stručna izlaganja započela su istoga dana izlaganjem Hrvoja Petrića o životnom putu Nikole IV. Zrinskog (1508./1510. – 1566.) u kojem je izložio podatke o životu te političkim i vojnim aktivnostima s posebnim osvrtom na junačku pogibiju u Sigetu. Juraj Kolarić izlagao je o vjerskim i Crkvenim prilikama u Hrvatskoj u razdoblju života i djelovanja Nikole Šubića Zrinskog pri čemu je objasnio upotrebu pojmova »reliquiae reliquiarum« i »antemurale christianitatis« za Hrvatsku toga doba. O posjedima i utvrđenim gradovima Nikole IV. Zrinskog – Sigetskog govorio je Milan Kruhek koji je opisao ulogu obitelji Zrinski u obrani Hrvatske od Osmanlija u 16. stoljeću. Trojica znanstvenika iz Mađarske izlagali su o samoj opsadi Sigeta 1566. godine. Tako je Sabolcs Varga izlagao o ulozi Sigeta u obrani Podunavlja u doba Nikole IV. Zrinskog, Jozsef Padanyi govorio je o tehničkim pitanjima (utvrđivanje) kod opsade Sigeta, a Lajos Negyesi o samoj opsadi Sigeta i njezinom vrednovanju. Marijan Kalapurić iz Beča svoje izlaganje o odnosima cara Maksimilijana II. i Nikole IV. Zrinskog tijekom obrane Sigeta temeljio je na dokumentima iz rujna 1566. godine i izvještaja sastavljenih nakon pada Sigeta. Kult Zrinskog u Sigetvaru gdje se od 1883. godine komemorira njegova pogibija bio je predmet istraživanja Zoltana Varge. O darovnici kralja Ferdinanda za Međimurje iz 1546. godine kada su Zrinski stekli ovaj važan posjed govorio je Vladimir Kalšan. Na kraju prvog dana skupa Ana Šestak održala je izlaganje u izložbenom salonu o sabli i kacigi Nikole IV. Zrinskog koji su se tih dana nalazili su Muzeju Međimurja u Čakovcu.

U subotu, 24. rujna, nastavljeno je s izlaganjima na znanstvenome skupu. Najprije je Ivan Jurković izlagao o podrijetlu i sudbini plemića u službi Nikole IV. Sigetskog. Izlaganje o političkim, ratnim, gospodarskim, socijalnim, kulturnim i vjerskim prilikama u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu u doba opsade Sigeta pripremio je Mark Gjokaj. Sigetska bitka i grad Szigetvar tema su izlaganja Erike Hancz. Povelja sigetskog kapetana Nikole Zrinskog kojom je 1563. godine utemeljio pobožnu zakladu za uzdržavanje župe svetog Jurja na Bregu bila je predmet istraživanja Matije Berljaka. Na činjenicu da je Nikola IV. Zrinski početkom rujna 1546. godine stekao Čakovec i Štrigovu i time zagospodario Međimurjem podsjetio je Vladimir Kapun u svojem izlaganju. Andrej Hozjan izlagao je o postanku i organiziranosti slavonskokrajiških i pograničnih mađarskih vojnopoštanskih veza u 16. stoljeću, odnosno do 1566. godine. Arheološka istraživanja šenkovečkog pavlinskog samostana koja su provedena s ciljem pronalaska glave Nikole IV. Zrinskog predmet su izlaganja koje je održala Tajana Pleše. Prilog poznavanju prometnih prilika u sjeverozapadnoj Hrvatskoj i jugozapadnoj Ugarskoj u 16. i 17. stoljeću dao je Petar Feletar u svojem izlaganju u kojem se posebno osvrnuo na ceste koje su povezivale posjede Zrinskih. Zdravstvene prilike, infektivne bolesti, medicina, liječenje i utjecaj prehrane na zdravlje u Europi u 16. stoljeću teme su koje je obradio i prezentirao Mijo Bergovec. Na ovu temu nadovezali su se Dragutin Feletar i Darko Varga koji su dali prilog poznavanju povijesti prehrane vojnih posada u utvrdoma Zrinskih u 16. i 17. stoljeću s posebnim osvrtom na Siget. Svoje spoznaje temelje na sačuvanim popisima prehrambenih proizvoda u Sigetu s početka 1560-ih godina, a treba istaknuti da su Zrinski u gospodarskom smislu poklanjali veliku pažnju proizvodnji i trgovanju hranom na svojim posjedima. Ivan Zvonar predstavio je svoja istraživanja o pjesmi posvećenoj Nikoli VII. Zrinskom koja je sačuvana u pjesmarici iz 1687. godine. Prikaz Sigetske bitke i junačke smrti Nikole IV. Zrinskog u epskim djelima pobudio je velik interes među istraživačima pa je među prvima o toj temi na skupu govorio Alojz Jembrih. Nastavio je Stjepan Hranjec s izlaganjem o *Pismi od bana Zrinovića* koju je Andrija Kačić Miošić uvrstio u svoju znamenitu zbirku *Razgovor ugodni naroda slovinskoga*. Đuro Franković istražio je zastupljenost motiva smrti sultana Slulejmana i Nikole Zrinskog u narodnim pjesmama, dok je Ivan Pranjić podsjetio na činjenicu da je polazni tekst za epove o Sigetskoj bitci i pogibiji Nikole IV. Zrinskog bila kronika Ferenc Črnka *Podsjećanje i osvojenje Sigeta*. Na pitanje tko je i kakav je čovjek uistinu bio Nikola IV. Zrinski pokušao je odgovoriti Andrej Talan istražujući njegove karakterne crte. Tema izlaganja Nikole Cika bila je prikaz Nikole IV. Zrinskog i Sigetske bitke u udžbenicima iz povijesti nekad i danas. Povodom održavanja znanstvenog skupa u Čakovcu objavljena je knjižica s programom i sažetcima izlaganja.

Možemo zaključiti da je međunarodni znanstveni skup koji je održan u Godini Zrinskih i Frankopana i u mjesecu u kojem je prije 450 godine poginuo Nikola IV. Zrinski bio dostajan način za obilježavanje ove važne obljetnice. Nije nevažno da je skup održan upravo u Međimurju, odnosno u Čakovcu kao

gradu i posjedu Zrinskih. Odaziv istraživača iz Hrvatske, Mađarske, Austrije, Crne Gore i Slovenije svjedoči o velikom istraživačkom interesu za povijest obitelji Zrinski, a njihova brojnost o vrlo različitim mogućnostima istraživanja i interpretacije njihove, a pogotovo uloge Nikole IV. Zrinskog, u hrvatskoj i europskoj povijesti. Uz to, ozbiljnost kojom se pristupilo organizaciji ovoga znanstvenog skupa i visoko pokroviteljstvo, kao i zainteresiranost hrvatske javnosti, svjedoče o odnosu koji danas vlada među Hrvatima prema Nikoli IV. Zrinskom, njegovoj junačkoj pogibiji i povijesti. Za očekivati je da je ovaj znanstveni skup otvorio i neke nove istraživačke teme.

Nikola CIK

MEĐUNARODNI ZNANSTVENI SKUP »POVIJEST RIJEKE DRAVE – POVEZNICE MEĐU REGIJAMA«, KOPRIVNICA, 18. – 19. STUDENOGA 2016. GODINE

Povijesno društvo Koprivnica i Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju organizirali su međunarodni znanstveni skup posvećen povijesti rijeke Drave kao poveznice među regijama. Dvodnevni znanstveni skup održavao se u prostorima Hotela Podravina u Koprivnici i započeo je u petak 18. studenoga ujutro, a zatvoren je završnom raspravom poslijepodne u subotu 19. studenoga 2016. godine te razgledanjem znamenitosti grada Koprivnice pod stručnim vodstvom predsjednika organizacijskog odbora znanstvenog skupa Hrvoja Petrića.

Izlaganja su bila podijeljena u četiri sesije, a tijekom prvog dana održavanja skupa organizirana je stručna ekskurzija do rijeke Drave koja je obuhvaćala posjet ušću rijeke Mure u Dravu, razgled starog toka rijeke Drave u okolici Đelekovca, Šoderice, Botova i Drnja te na poslijetku posjet željezničkom mostu kraj Botova. Tijekom ekskurzije je Hrvoje Petrić na licu mjesta održao referat o međudodnosu rijeke Drave i ljudi na primjeru Legrada i Drnja te zajedno s Antonio Grgićem i Marijanom Špoljarom predstavio ideju pretvaranja željezničkog mosta kod Botova u jedinstveni Muzej rijeke Drave.

Skup je započeo izlaganjima o rijeci Dravi kao poveznici među regijama u prošlosti o čemu je govorila povjesničarka Mira Kolar-Dimitrijević, dok je Lučka Lorber predstavila Sveučilište u Mariboru kao središte znanja o Podravlju Slovenije. Akademik Dragutin Feletar povezo je splavarstvo (fljojsarstvo) kao temu iz gospodarske povijesti s činjenicom da je ta djelatnost povezivala regije uz Dravu i Dunav. Andrea Kiss govorila je o poplavama rijeke Drave u Ugarskoj, Slavoniji i Hrvatskoj u srednjem vijeku, a Claudia Dojen o geološkoj povijesti rijeke Drave u Koruškoj. Mađarski istraživači Gábor András i Tímea Kiss predstavili su rezultate svojih istraživanja o ljudskim utjecajima i hidrološkim, odnosno morfološkim promjenama na rijeci Dravi. O istraživanjima s ciljem obnavljanja okolišnog krajobraza Dravske nizine u Mađarskoj govorili su Dénes Lóczy, József Dezsó i Szabolcs Czigány. Dubravka Božić Bogović održala je zanimljivo izlaganje o demografskim pokazateljima utjecaja rijeke Drave na stanovništvo naselja uz Kopački rit u 18. i prvoj polovini 19. stoljeća koje je pronašla u matičnim knjigama umrlih.

Matija Zorn predstavio je istraživanje koje je proveo s Matejom Ferk o gospodarskoj ulozi rijeke Drave u Sloveniji počevši od iskorištavanja njezine plovnosti do korištenja hidroenergije. Osvrt na plavljenja rijeke Drave kroz stoljeća dala je Zlata Živaković Kerže nazvavši svoje izlaganje »Ostavljajte sve, a spašavajte goli život!«. O regulacijama rijeke Drave u vrijeme Banovine Hrvatske (1939. – 1941.) govorio je Ivica Šute, a Petar Feletar je slikovito opisao sličnosti između rijeke Drave i planirane Podravske brze ceste kao poveznica među regijama. Na kraju prvog dana skupa svoje su teme izložile još Mihaela Mesarić koja je proučila antropogeni reljef uz rijeku Dravu na širem području grada Preloga, dok je Ivana Korn Varga govorila o zaštiti »Europske linije života«, odnosno stvaranju Prekograničnog rezervata biosfere duž Mure, Drave i Dunava.

Referat o tradiciji kupanja u rijeci Dravi, odnosno razvoju nekih kupališta i vodnih rezervoara u svrhu održivog turizma i očuvanja prirode pripremio je Martin Stermitz, a umjesto njega ga je pročitao Thomas Pseiner. Slijedila su izlaganja dvojice znanstvenika iz Slovenije. Andrej Hozjan govorio je o počecima historiografskih istraživanja područja rijeke Drave u Sloveniji i upozorio da je važnu ulogu u tome imao povjesničar Jože Koropec. Kako je izgledalo područje na desnoj obali Drave između Maribora i Ptuja na temelju pisanih povijesnih izvora iz 17. i 18. stoljeća istražio je i prikazao Matjaž Grahornik. O utjecaju rijeke Drave na naselja u đurđevečkoj Podravini govorio je na temelju kartografskih i pisanih

izvora Nikola Cik. Tema Nataše Kolar bila je uspon i zalazak ptujske kožarske četvrti na rijeci Dravi, koja nije mogla doći te je njeno izlaganje sudionicima bilo dostupno pisanim putem. Svojim se referatom o poplavama rijeke Drave u 20. stoljeću predstavio i Hrvoje Pavić. U posljednjoj je sesiji Miroslav Samardžić govorio o novim vrstama u Dravi, a Hartmut Prasch o životu uz tu rijeku na području Koruške. Bali Lóránt predstavio je procjenu Programa prekogranične suradnje između Hrvatske i Mađarske u razdoblju od 2007. do 2013. godine s posebnim osvrtom na održivost okoliša područja uz rijeke Dravu i Muru. Na kraju skupa Branka Španiček predstavila je novi pristup u upravljanju vodama, odnosno projekt pod nazivom »DRAVA LIFE – Integralno upravljanje rijekom«.

Skupu je prisustvovao tajnik Saveza Alpe-Adria Thomas Pseiner koji je u ime jednog od pokrovitelja pozdravio referente i organizatore te izrazio zadovoljstvo što se u Koprivnici okupljaju znanstvenici i istraživači koji proučavaju prošlost rijeke Drave, analiziraju njezino današnje stanje i promišljaju o njezinoj budućnosti. Ovaj znanstveni skup dokazao je ponajprije da je interes za rijeku Dravu uspio okupiti na jednome mjestu 30-ak stručnjaka koji rijeku Dravu proučavaju s različitih aspekata. S obzirom da su referenti došli osim iz Hrvatske i iz Mađarske, Austrije i Slovenije izlaganja su bila na hrvatskom, engleskom i slovenskom jeziku uz što je bio omogućen prijevod. Većina referenata govorila je o rijeci Dravi kao elementu koji značajno određuje njihov zavičaj. Zato su izlaganja bila prožeta podacima o rijeci Dravi koji su drugim referentima nepoznati. Ovim skupom i prezentiranim temama dokazano je da rijeka Drava danas doista snažnije povezuje negoli razdvaja regije kao što je to bio slučaj u prošlosti. Organizatori i pokrovitelji znanstvenog skupa izrazili su veliko zadovoljstvo zbog održavanja ovakvog znanstvenog skupa u Koprivnici. Možemo zaključiti da rijeka Drava ima značajan utjecaj na svakodnevni život Podravaca, kako u prošlosti, tako i u sadašnjosti. Treba naglasiti da je ovo bila jedinstvena prilika za predstavljanje ideje o osnivanju Muzeja rijeke Drave, koju je kao jednu od svojih inicijativa prihvatio i Centar za komparativnohistorijske i interkulturalne studije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Akademik Dragutin Feletar i Hrvoje Petrić na kraju su znanstvenog skupa najavili objavljivanje onih prezentiranih radova koji prođu recenzentski postupak tijekom sljedeće godine.

Nikola CIK

BUDROVAC, SEDAMDESET GODINA ŽUPE UZNESENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE, UREDNIK VLČ. MLADEN GORUPIĆ, ŽUPA UZNESENJA BDM BUDROVAC, BUDROVAC, 2016., 124 STR.

Povodom sedamdesete obljetnice osnutka Župe Uznesenja Blažene Djevice Marije u Budrovcu njezin je upravitelj vlč. Mladen Gorupić sa suradnicima izradio i objavio monografiju u kojoj su sakupljeni najvažniji podaci o povijesti i sadašnjem stanju ove župe. Osim spomenute obljetnice, tijekom 2016. godine u ovoj su župi obilježene još četiri obljetnice koje se odnose na izgradnju sakralnih objekata u naseljima koja su u sastavu budrovečke župe.

Prema riječima urednika monografije, podatke je prikupljao kao dugogodišnji župnik u upravitelj župe u Budrovcu i to prvenstveno iz župne Spomenice, dok je pregled suvremenih događaja u župi plod pažljivog praćenja događaja i suradnje s župljanima i suradnicima. Župa Uznesenja BDM osnovana je 1946. godine izdvajanjem toga naselja iz sastava prostrane župe svetog mučenika Jurja sa središtem u Đurđevcu, a tako je bilo i s naseljima Čepelovec i Sirova Katalena koja su danas u sastavu župe sa središtem u Budrovcu. Stoga se na početku monografije nalazi kratki pregled povijesti spomenutih naselja. Slijedi detaljan prikaz školstva na području budrovečke župe. U posebnom dijelu knjige govori se o osnutku župe i gradnji župne crkve u Budrovcu 1946. godine. Tu je popis s fotogalerijom upravitelja župe i župnika tijekom sedamdeset godina njezinog postojanja. Na nekoliko je stranica tablično prikazana statistika župe s podacima o broju krštenih, umrlih, pričešćenih, potvrđenih i vjenčanih župljana od 1946. do 2015. godine.

Drugi dio knjige čine kratki prikazi s podacima o izgradnji i sadašnjem stanju sakralnih objekata na području župe: župna crkva Uznesenja BDM u Budrovcu, kapela Kraljice svete krunice u Budrovcu, kapela svete Elizabete u Čepelovcu, kapela svete Katarine u Sirovoj Kataleni te župna kuća u Budrovcu. U pregledu događaja u župi opisani su najvažniji događaji na području župe od njezinog osnutka do

današnjih dana, a tekst je ilustriran mnoštvom fotografskog materijala. Na kraju knjige nalaze se popisi s podacima o boravku biskupa i nadbiskupa u budovečkoj župi, zvonarskoj službi u župi, župnom Caritasu, župnim zborovima, mjesnoj udruzi žena te o izvorima i suradnicima kao i darovateljima za izdavanje monografije.

Knjiga je tvrdo ukoričena i bogato opremljena slikovnim materijalima, odnosno preslikama starih fotografija kao i onih suvremenih. Tekst nije opremljen kritičkim aparatom što bi knjizi dalo dodatnu vrijednost. Unatoč tome, ova knjiga predstavlja odlično polazište za istraživanja o župi i naseljima koja su u njezinome sastavu kao što ostaje i trajno zabilježen spomen na ljude i protekle događaje u župi.

Nikola CIK

SZABOLCS VARGA, NÁNDOR MÜLLER: POVIJESNE ŠETNJE KRAJ RIJEKE DRAVE (INVENTAR VRIJEDNOSTI TEMATSKOGA PUTA ZRINSKI – SULEJMAN), SAMOUPRAVA GRADA SZIGETVÁRA, SZIGETVÁR, 2016., 128 STR.

Grad Szigetvár te autori Szabolcs Varga i Nándor Müller pridružili su se 2016. godine obilježavanju 450. obljetnice Sigetske bitke objavljivanjem knjižice »Povijesne šetnje kraj rijeke Drave«. Zahvaljujući prijevodu Gorana Vladimira Babića ovo je djelo pristupačno i hrvatskim čitateljima. Podnaslov »Inventar vrijednosti Tematskoga puta Zrinski – Sulejman« sugerira da su u knjižici opisane znamenitosti, odnosno mjesta koja povezuju povijesne osobe Nikolu IV. Šubića Zrinskog i sultana Sulejmana Veličanstvenog (Zakonodavca). Osim toga, već iz naslova doznajemo da je poveznica među mjestima i rijeka Drava, i to od Varaždina na zapadu, pa do Iloka na istoku, dok ih je u prošlosti često povezivao jedino rat – kako tvrde autori.

Sadržaj knjige započinje kratkim osvrtom na pohod sultana Sulejmana na Ugarsku 1526. godine. Nakon toga započinje opisivanje gradova na lijevoj i desnoj obali rijeke Drave, a koji na različite načine čuvaju baštinu sukoba na imperijalnoj habsburško-osmanskoj imperijalnoj granici. U prvome dijelu redom su opisana sljedeća mjesta: Ilok, Osijek, Darda, Đakovo, Valpovo, Šatorišće, Mohač, Šikloš, Aršanj, Đud, Pečuh. Drugi dio predstavlja put Zrinskoga i sadrži opise sljedećih mjesta: Virovitica, Đurđevac, Koprivnica, Ludbreg, Varaždin, Čakovec, Šenkovec, Nedelišće, Legrad, Velika Kanjiža, Čurguj, Breznica, Bobovac, Barča, Siget i Turbék. Autor teksta Szabolcs Varga za svako od nabrojanih mjesta daje osnovne podatke o geografskom položaju u povijesnom značaju s posebnim osvrtom na baštinu 16. stoljeća. Tekst je ilustriran fotografijama Nándora Müllera. Osim opisa naselja u obliku popratnih tekstova ukratko su opisane mnoge znamenitosti proučavanog kraja. Tako doznajemo ponešto o vrijednoj arhitekturi kao što su Erdutska i Šarengadska tvrđava, Biljski dvorac, Kasim-pašina, Sulejmanova i druge džamije, zdanja u Konjščini, Beli, Vinici i Bisagu te dvorac Maruševac. Opisane su i neke prirodne znamenitosti (Dravski trokut i Kopački rit) i nematerijalna baština: različite legende, buše, hodočasnička mjesta, koprivnički renesansni festival i drugi.

Prilog knjižici predstavlja kartografski prikaz Tematskoga puta Zrinski – Sulejman. To je, s jedne strane, zemljovid s lokacijama spomenika Tematske ceste opremljen podacima turističko-informativne naravi. S druge strane se nalazi abecedni popis svih naselja obrađenih u knjizi s osnovnim kontakt podacima te popisom i fotografijama glavnih atrakcija. Uz to je i popis 11 povijesnih festivala s osnovnim informacijama o njima.

Ova knjižica na suvremen način objedinjuje podatke o zdanjima plemićkih obitelji, krajiškim utvrdama, sakralnim građevinama, kako onim kršćanskim, tako i islamskim. Pregled je to podataka o gospodarskoj i političkoj ulozi pojedinih naselja. Uz to, cilj autora bio je pronaći tragove osmanske imperijalne baštine o čemu se na ovim prostorima malo zna, ali i poveznice u naizgled udaljenim mjestima. Pri tome polaze od činjenice da je ovo bio dinamičan prostor gdje su se relativno često mijenjale vlasti. Time ova knjiga ima višestruku vrijednost pri čemu treba izdvojiti onu informativnu i turističku jer je ovo vrlo pregledan izvor informacija u kojem su ujedinjene lijeva i desna obala rijeke Drave. Kao što u stoji u epilogu, autori ovom knjigom pozivaju čitatelje na putovanje kroz geografska i vremenska prostranstva i upoznavanje baštine 16. stoljeća uz rijeku Dravu.

Nikola CIK

ŽUŽA ZABJAN I ZVONIMIR IŠTVAN: PREKODRAVKE (ŽENE U KULTURNOM ŽIVOTU PREKODRAVLJA), OPĆINA GOLA, GOLA, 2016., 160 STR.

U Goli je u rujnu 2016. godine objavljena knjiga Žuže Zabjan i Zvonimira Ištvan koja nosi naslov Prekodravke, a posvećena je ženama u kulturnom životu Prekodravlja. Iz predgovora koji je napisao načelnik Općine Gola Stjepan Milinković doznajemo da je knjiga objavljena povodom 40. obljetnice djelovanja Udruge žena »Hrvatsko srce« iz Ždala. Autorica knjige Žuža Zabjan učiteljica je koja radi u Ždali i ujedno je predsjednica gore spomenute Udruge žena te je vrlo aktivna u društvenom životu sredine u kojoj živi. Autor Zvonimir Ištvan, po zanimanju inženjer šumarstva, u više se objavljenih radova istaknuo kao odličan poznavatelj prošlosti Prekodravlja i Hrvatske Podravine, pogotovo na području kulturne povijesti. Njihov je cilj ovom knjigom bio prikazati ulogu žena u društvenom i kulturnom životu Prekodravlja (ondje su najveća naselja Gola i Ždala) i njihov angažman u gospodarstvu, prosvjeti, umjetnosti, zdravstvu i vjeri. U tome uživaju potporu Povjerenstva za ravnopravnost spolova Koprivničko-križevačke županije čija je predsjednica Verica Rupčić napisala proslav za ovu knjigu.

U uvodu je ukratko opisan društveni položaj u prošlosti. U prvom dijelu knjige Zvonimir Ištvan donio je prilog poznavanju povijesti društava žena u Prekodravlju do 1945. godine pri čemu je naglašena uloga mjesnih svećenika i učitelja u okupljanju žena u društva i uopće osnivanju različitih društava. Žene su se okupljale u vjerskim društvima i onima vezanim za Seljački pokret Stjepana Radića, a kasnije su sve veću ulogu imale mjesne učiteljice. U knjizi nalazimo detaljan opis Marijine kongregacije »Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije« osnovane 1916. godine u kojoj su se okupljale neudane djevojke iz Gole. Osim svojih skupština one su organizirale »večernje zabave« i igrokaze, imale su pjevačku i dramsku sekciju i na taj način održavale religiozno-moralni život u mjestu. Kruničari je bio naziv za članove i članice bratovštine koja je nje govala molitvu svete krunice (ružarija). Križarice (križarsko sestrinstvo) su bile dio Katoličkog pokreta u Hrvatskoj (orlovi, Katolička akcija), a njihovo je sestrinstvo djelovalo u prekodravskom naselju Repaš. Uz njih su bile i članice Vojske Presvetog Srca Isusova. Djevojačko društvo »Srce Isusovo i Marijino« bilo je posvećeno liturgijskom pjevanju, a članice su organizirale priredbe i humanitarne akcije. Ogranci Seljačke sloge bili su aktivni u Repašu, Gotalovu i Goli i to prvenstvo u obliku zbora i glumišne skupine. U Repašu je 1941. godine bio osnovan ženski ogranak Gospodarske sloge. Od 1930-ih godina do početka Drugog svjetskog rata djelovala je udruga »Hrvatsko srce«. U istom je razdoblju udruga Napredne domaćice iz Repaša organizirala tečajeve šivanja i kuhanja. Ištvan zaključuje da su mnoga od nabrojanih društava, pogotovo ona vjerska, nakon Drugog svjetskog rata prestala s djelovanjem. Svoje spoznaje potkrjepljuje popisom korištene literatura i konzultiranih kazivača.

Žuža Zabjan u drugom dijelu knjige opisuje kako marljive i uzorne žene čuvaju tradicijske vrijednosti i u tom duhu odgajaju nove naraštaje, a u Prekodravlju se ponovno okupljaju u udruge od 1970-ih godina. Naime, tada su nastali prvi aktivni žene u Prekodravlju, a 1. travnja 1976. godine osnovano je društvo »Napredna žena«. Vrlo je detaljno opisan rad Udruge žena »Hrvatsko srce« u Ždali tijekom posljednja četiri desetljeća (1976. – 2016.). Detaljno su pobrojane njihove aktivnosti što je ilustrirano mnogobrojnim fotografijama i preslikama nekoliko dokumenata. Društva žena bila su osnovana i u drugim naseljima u Prekodravlju – Gola (1978. godine), Gotalovo i Otočka – dok je u Repašu osnovana udruga »Napredne domaćice«. Pri kraju knjige nalazi se popis žena iz Prekodravlja koje su sudjelovale na Izboru uzorne hrvatske seoske žene na Festivalu žena iz ruralnih područja što ga organizira Koprivničko-križevačka županija, koji ima za cilj promicanje vrijednosti i važnosti žena na selu, a radi afirmacije i podizanja kakvoće življenja. Posebno su pobrojane (uz kratke biografije) likovne umjetnice, poduzetnice te prosvjetne i zdravstvene djelatnice iz Prekodravlja. Na kraju knjige nalaze se bilješke o autorima, zahvale i kazalo. Knjiga je opremljena s ukupno 185 slikovnih priloga.

Nikola CIK

SIGETSKI BOJ U HRVATSKOJ EPICI, PRIREDIO IVAN PRANJIĆ, OGRANAK MATICE HRVATSKE U ČAKOVCU, ČAKOVEC, 2016., 288 STR.

Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu pridružio se obilježavanju 450. obljetnice Sigetske bitke i pogibije Nikole IV. Šubića Zrinskog priređivanjem i objavljivanjem knjige *Sigetski boj u hrvatskoj epici*. Osim toga, ovo je prva knjiga edicije *Bibliotheca Murodravana* koju su 2016. godine pokrenule Međimurska županija i Ogranak MH u Čakovcu. Njihov je cilj istraživati i publicirati do sada nepoznata, neprevedena ili zaboravljena djela međimurske kulturne baštine. Sunakladnici izdanja su: Međimurska županija, Zrinska garda Čakovec, Družba Braća Hrvatskoga Zmaja – Zmajski stol Čakovec i tiskara Zrinski d. d. iz Čakovca. Ovo je djelo ujedno nastavak njegovanja spomena na obitelj Zrinski od strane Ogranka MH u Čakovcu, ali i dio nastojanja Matice hrvatske da se objavljuju tekstovi vezani za obitelj Zrinski nastali između 16. i 19. stoljeća. Tako se u ovoj knjizi, koju su uredili predsjednik i tajnik Ogranka MH u Čakovcu Ivan Pranjić i Tomo Blažeka, nalazi pet tekstova o Sigetskom boju.

Prvi od objavljenih djela je *Podsjeđanje i osvojenje Sigeta* iz pera Ferenc Črnka, preživjelog i otkupljenog komornika Zrinskih. Kako je ovo najstarije svjedočanstvo o Sigetskom boju, tako je bilo nadahnuće hrvatskim književnicima stoljećima kasnije, pa i onima čija su djela ovdje objavljena. Milan Ratković u predgovoru naglašava Črnkovu vjerodostojnost jer je bio jedan od rijetkih preživjelih sudionika i pisao je neposredno nakon tragičnih događaja u Sigetu 1566. godine zbog čega je već tada zavladao velik interes za njegovo djelo. Milan Ratković napravio je predgovor i za djelo *Vazetje Sigeta grada* čiji je autor Zdranin Brne (Bernardin) Karnarutić. To se djelo smatra prvim hrvatskim povijesnim epom, a najstarije sačuvano izdanje je ono tiskano u Veneciji 1584. godine, dakle nedugo nakon Sigetskog boja. Karnarutić se služio Črnkovim izvještajem, a zanimljivo je da su se njegovi čakavski stihovi čitali i u sjevernim hrvatskim krajevima. Relativno kratak spjev sačuvan u *Prekmurskoj pjesmarici* iz 16. stoljeća naslovljen je *Pjesma o Sigetu*. Autor mu je nepoznat, a spjevan je na hrvatskoj kajkavštini. Ivan Pranjić piše da njegova važnost leži u tome što je to jedan od najstarijih kajkavskih književnih tekstova. *Odiljenje sigetsko* Pavla Rittera Vitezovića prvi je puta objavljeno u Linzu 1684. godine. Stariji povjesničari književnosti pridavali su ovome djelu samo kulturno-povijesnu, a ne i estetsku vrijednost. Takve ocjene u svojem predgovoru nastoji revidirati Nikica Kolumbić koji tvrdi da je »*Odiljenje sigetsko* u osnovi nastalo iz osebnog i intenzivnog pjesnikova doživljaja sigetske tragedije«. Na temelju analize djela zaključuje da je Vitezović svjesno nastojao dočarati lirski doživljaj Sigetske bitke i tome cilju podredio epski element koji je karakterističan za starija djela. Posljednji je u ovoj knjizi objavljen ep *Nikola Zrinjski* Vladislava Vežića koji je nastao 1866. godine povodom 300. obljetnice Sigetske bitke. Ovdje je iskorišteno drugo izdanje iz 1867. godine pri čemu je kao uvod iskorišten Vežićev predgovor tom izdanju. Nekim su djelima pridodani rječnici arhaizama te pojašnjenja i napomene uz različite dijelove teksta što olakšava čitanje i razumijevanje ovih drevnih djela.

Pogovor knjizi predstavlja tekst povjesničara Jaroslava Šidaka koji piše o političkim, demografskim i gospodarskim prilikama u hrvatskim zemljama u doba Sigetskog boja. Vrlo je zanimljiv realistični prikaz osobe Nikole IV. Šubića Zrinskog pri čemu se ne osvrće samo na njegovu junačku smrt već potpunu biografiju i kult njegovog štovanja koji traje do danas. Objavom najvažnijih pisanih djela o Sigetskom boju i vrijednim komentarima u obliku predgovora i završnog pogovora ova knjiga predstavlja važan doprinos obilježavanju 450-obljetnice Sigetske bitke i pogibije Nikole IV. Šubića Zrinskog. Ona će biti korisna različitim stručnjacima (prvenstveno onima koji proučavaju hrvatsku povijest i književnost) i nezaobilazno štivo svim zainteresiranima za ovu temu.

Nikola CIK

DRAGUTIN KOKŠA: VELIKI ČOVEK Z MALOGA SELA (SJEĆANJA I RAZGOVORI S DR. SC. IVANOM IVANČANOM), OPĆINA MOLVE, MOLVE, 2016., 96 STR.

U povodu obilježavanja 10. godišnjice smrti dr. sc. Ivana Ivančana (Molve, 15. lipnja 1927. – Molve, 3. kolovoza 2006.) u srpnju 2016. godine objavljena je knjiga *Veliki čovek z Maloga sela*. Sintagma »Veliki čovek« iz naslova odnosi se na Ivana Ivančana, poznatog hrvatskog etnokoreologa i koreografa, a »Malo selo« na njegovo rodno mjesto Molve u Podravini. U spomenutoj prigodi Dragutin Kokša iz Molvi odlu-

čio je ukoričiti svoja sjećanja i u pisanom obliku javnosti pružiti zabilježene razgovore sa sumještanim i vrijednim istraživačem Ivanom Ivančanom. U tome mu je pomogla Općina Molve kao izdavač knjige, urednik Mario Kolar i, dakako, obitelj Ivančan.

Prema riječima autora ova knjiga sadrži prijepise snimljenih razgovora koje je on vodio s Ivanom Ivančanom kada je boravio u Molvama. Naime, Kokša je razgovore snimao na kazete, a sada su Ivančanove riječi zabilježene kao njegovi monolozi. Sadržaj je kronološki raspoređen pa najprije saznajemo o Ivančanovom djetinjstvu u Molvama i Krapini, zatim školovanju i odrastanju u Varaždinu i Zagrebu te o prvim susretima sa zbornim pjevanjem i plesanjem u folklornom ansamblu. Posebno je opisan angažman Ivana Ivančana u Institutu za narodnu umjetnost i Ladu, njegova terenska istraživanja i objavljeni radovi. Uz tekst je objavljeno pregršt fotografija iz obiteljskog albuma i arhive članova KUD-a iz Molvi i to s kraja 1920-ih godina pa do Ivančanovih posljednjih dana života u Molvama.

Više puta autor knjige naglašava da je Ivančan život završio ondje gdje se i rodio – u Molvama. Zato znatan dio knjige čine zapisana sjećanja na dio života koji je Ivan Ivančan (kojeg su Molvarci zvali nadimkom Cico) proveo u Molvama. Stoga ovu knjigu možemo smatrati doprinosom poznavanju Molvi jer pruža podatke o odnosu Ivana Ivančana prema Molvama i sliku toga mjesta u jednome vremenu. U završnom dijelu knjige autor opisuje svoj osobni doživljaj susreta s Ivanom Ivančanom i prijateljske osjećaje koje je gajio prema njemu te poštovanje iz kojeg je i proizašla ovakva knjiga. Mario Kolar kao urednik knjige u pogovoru je također iznio svoj doživljaj susreta s Ivanom Ivančanom u Molvama, a onda i s njegovim djelima.

Iako je Ivan Ivančan umro na kraju osmog desetljeća života, opravdano se čini da je otišao prerano jer su struka i sredina u kojoj je živio izgubili mnogo. Puno desetljeće nakon njegove smrti, osim u obitelji i među suradnicima, vrlo je živo sjećanje na njega i u zavičaju o čemu svjedoči ovaj svojevrsni *hommage* iz pera Dragutina Kokše koji se već okušao u pisanju o znamenitim Molvarcima (knjiga o mons. dr. Jurju Mjgercu iz 2007. godine). Ovoga je puta uspio prikazati život i djelo Ivana Ivančana kao poticaj mladima za predanost radu i ljubav prema zavičaju, a zrelima kao podsjetnik na istinske životne vrijednosti. Očito je Ivan Ivančan inspiracija mnogima i o njemu će se zasigurno još mnogo toga objavljivati u Podravini.

Nikola CIK

24. ZNANSTVENI SKUP NIJEMCI I AUSTRIJANCI U HRVATSKOM KULTURNOM KRUGU (4.-6. STUDENOG 2016.)

Početak studenog 2015. godine Njemačka zajednica – Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj organizirala je tradicionalni Znanstveni skup Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu koji se održava u kontinuitetu 24 godine. Organizator okuplja na području Republike Hrvatske najveći broj pripadnika njemačke i austrijske nacionalne manjine sa sjedištem u Osijeku i ograncima u Zagrebu, Splitu i u drugim hrvatskim gradovima. Svrha je navedene Zajednice istraživanje utjecaja Nijemaca i Austrijanaca u kulturnom, gospodarskom i drugom kontekstu. Između ostalog i organiziranje projekata namijenjenih upoznavanju javnosti s djelovanjem Zajednice, ali i s istraživanjima povijesnih procesa i događaja u sklopu kojega je Znanstveni skup Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu. Istražujući rad prethodna 23 Znanstvena skupa Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu možemo primijetiti nekoliko dodirnih točaka. Prije svega je važno navesti da je kroz veliki broj radova vidljiv doprinos pojedinaca ili obitelji njemačke ili austrijske etničke zajednice u hrvatskom kulturnom krugu.

Od 4. studenog 2016. godine do 6. studenog 2016. godine održan je 24. Znanstveni skup Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu u Velikoj vijećnici Osječko-baranjske županije u Osijeku, skup koji nema konkurencije na prostoru Republike Hrvatske pa i šire. Tijekom 4. studenog i 5. studenog, predstavljeno je preko četrdeset radova izlagača iz zemlje i inozemstva, a u kojima se progovorilo o utjecaju ljudi koji su govorili njemačkim jezikom od srednjega vijeka pa do 21. stoljeća. Pozdravni govor održali su izvršna direktorica Renata Trischler, predsjednik Zajednice Zorislav Schönberger i dogradonačelnik Vladimir Ham.

Spomenuti se broj radova, odnosno izlaganja može podijeliti u nekoliko skupina. Između ostaloga na izlaganja o pojedincima, o naseljima, o gospodarstvu i izlaganja u kojima se progovara o drugim tematikama. Kao i prošle godine najviše je bilo biografskih izlaganja o utjecajnim pojedincima ili skupinama. U njima su se detaljno opisivali ljudi i procesi u kojima su sudjelovali od kasnoga srednjega vijeka do prvih godina 21. stoljeća. Tijekom jedne se od rasprava nakon serije izlaganja progovorilo o načinu prezentiranja na skupu. Došlo se do zaključka da i dalje većina izlagača samo navodi faktografiju pri čemu izbjegavaju problematizirati i iznositi istraživačka pitanja i teze. Ipak, iskusniji su izlagači napomenuli da se može uočiti napredak za razliku od prijašnjih skupova. Ovisno o afinitetima izlagača/ica u nekima se manje ili više može primijetiti interdisciplinarnost i/ili multiperspektivnost u pristupu određenom pojedincu iz povijesti njemačke i austrijske etničke skupine.

Na osnovi svega spomenutoga iz prve skupine trebamo istaknuti izlaganje dr.sc. Roberta Holjevca »Nikola Kuzanski i carigradska misija (1435.-1437.) tijekom kojega je izlagač na jednostavan i jasan način progovorio o utjecaju spomenutoga. Izlagačica Silvija Lučevnjak iz Zavičajnog muzeja Našice predstavila je istraživanje koje je provela u suradnji s doc.dr.sc. Jasminkom Najcer Sabljak pod nazivom »Zaboravljena baština obitelji Pfeiffer i slikar Hugo C. Hötzendorf«. Iznijela je zanimljive podatke o spomenutima do kojih su došle na još zanimljiviji način. Opisala je dio problema s kojima su se nosile dok su istraživale pojedince iz obitelji. Svakako je upečatljiv problem dešifriranja koji je pojedinac iz obitelji Pfeiffer koju one istražuju jer je na području Slavonije bilo nekoliko obitelji Pfeiffer. Na ništa manje razumljiv i zanimljiv način o mnogobrojnim pojedincima i skupinama od kasnoga srednjega vijeka do početka 21. stoljeća ostali su izlagači/čice Dražen Nemet, dr.sc. Marija Karbić, dr.sc. Suzana Leček, dr.sc. Samir Vrabec i mr.sc. Matti Korpiaho, Ivan Čosić Bukvin, Smiljana Lazić Marinković, dr.sc. Stanko Piplović, Stjepan Najman i doc.dr.sc. Lidija Dujčić predstavili pojedinosti iz poslovnog i/ili privatnog života. Svi su spomenuti koristili izvore i literaturu što dodatno naglašava inovativnu interpretaciju tematike. Većina je u početku izlaganja stavila pojedince i/ili skupine u povijesni kontekst i kako su utjecali na razvoj područja i razdoblja u kojemu su živjeli. Ovisno o željama i potrebama znanstvenika/ce ili zaljubljenika/ce u povijest i druge humanističke znanosti pristupali su temi iz nekoliko znanstvenih metoda.

Sljedeću skupinu izlaganja čine ona koja govore o naseljima u kojima je bio izražen utjecaj pojedinaca i zajednica iz njemačkog govornog područja od kasnoga srednjega vijeka pa do zadnjih desetljeća 20. stoljeća. Iz ove skupine moramo istaknuti izlaganje dr.sc. Bogdana Mesingera »Funkcija i sudbina njemačkih idioma u povijesti iločkog jezičnog Babilona«. Na zanimljiv i poučan način je progovorio o svome rodnome kraju pri čemu je pokazao i pisane povijesne izvore na osnovi kojih je dolazio do nekih zaključaka vezanih uz iločki jezični Babilon. O pojedinim naseljima u kojima je izražen utjecaj, djelovanje i sudbina Nijemaca i Austrijanaca progovorili su i Eduard Lacković, Grgur Marko Ivanković, dr.sc. Arijana Kolak Bošnjak, dr.sc. Anamarija Lukić i Miljenko Brekalo, Krešimir Belošević, Mihael Sučić, Nikša Nežirović i drugi.

Treću skupinu čine izlaganja koja su usko vezana uz gospodarstvo, U njima su izlagači progovorili o utjecajima na gospodarstvo u pojedinom naselju ili od strane pojedinaca i skupina. Isto tako i kako su ekonomski procesi utjecali na potonje. Možemo iz ove skupine izdvojiti izlaganje dr.sc. Žarka Španičeka »Spor »njemačkih« i »ilirskih« vodeničara u Osijeku 1851./52. godine« u kojemu je izlagač jasno naglasio važnost vodenica za gospodarski razvoj Osijeka, ali i probleme koji su se javljali iz kojih je i proizašlo dijeljenje vodeničara na »njemačke« i »ilirske«. Takozvani »njemački« su zapravo bili članovi ceha, a »ilirski« obični seljaci. Kao i prošle godine i ove su godine mr.sc. Renata Trischler i dr.sc. Milan Ivanović pripremili izlaganje »Doprinosi Nijemaca i Austrijanaca tehnološkom i privrednom razvoju regije Slavonije i Baranje (III)«. Doktor Ivanović je prikazujući procese od kraja 17. stoljeća na zanimljiv način iznio makro i mikro perspektivu razvoja gospodarstva na području Slavonije i Baranje. Još su o gospodarskom razvoju s fokusom na značajne pojedince progovorili Hrvoje Pavić i Darko Varga.

U zadnju skupinu izlaganja ulaze sva ostala izlaganja koja imaju i značajke prethodnih skupina, ali ne u takvoj mjeri da ih stavimo u potonje. Izlagačica dr.sc. Suzana Leček je na zanimljiv način predstavila razmišljanje njemačkih studenata o Slavoniji 1730-ih godina u izlaganju pod nazivom »Stručne ekskurzije njemačkih studenata kao izvor za međuratnu povijest Slavonije«. S tim smo izlaganjem uočili da je

Slavonija doživljavana kao periferija koja je zapravo egzotična za tadašnju njemačku omladinu i njihovo poimanje svijeta. Ostali su izlagači/ice prof.dr.sc. Snježana Paušek Baždar, dr.sc. Jasenka Kranjčević, dr.sc. Zoran Janjetović, Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin Šegvić, Petar Kerže i mr.sc. Ljubomir Pribić, mr.sc. Branislav Miličić i mr.sc. Jelena Červenjak Kmoniček i drugi prenijeli mnogobrojne zanimljive i manje poznate činjenice i procese o utjecaju Nijemaca i Austrijanaca na razvoj sporta, turizma, glazbe i na druge društveno-kulturne sfere ljudskog djelovanja.

Kao i prošlogodišnji skupovi, tako i ovogodišnji možemo nazvati interdisciplinarnim i da svakako doprinosi pluralizmu znanstvene misli na prostoru Republike Hrvatske, ali i šire čemu su pripomogli kolege iz Bosne i Hercegovine, Republike Srbije i drugih država. Zadnji je dan Skupa, 6. studenog 2016. godine organiziran jednodnevni izlet za sudionike i goste.

Mihael SUČIĆ

VINKO VOŠICKI – KOPRIVNIČKI TISKAR, KNJIŽAR I NAKLADNIK, MUZEJ GRADA KOPRIVNICE, 30. 9. - 5. 11. 2016.

U Muzeju grada Koprivnice od 30. rujna do 5. studenog 2016. godine priređena je izložba Vinka Vošickog, značajnog čovjeka za koprivničku, ali i hrvatsku knjigu i kulturu. Već sam naslov daje naslutiti kako se njegov rad promatrao kroz prizmu tiskarstva, knjižarstva i nakladništva – tri bitne i neodvojive sastavnice njegova profesionalnog života. Profesionalan razvoj sagledan je kroz društveno-političke odnose vremena njegova nastanka i razvitka. Najvećem dijelu publike, Vošicki je vjerojatno poznat kao izdavač Književne republike časopisa kojeg početkom 20. stoljeća pokreće Miroslav Krleža te romana *Careva kraljevina* i *Zlatni mladić* Augusta Cesarca. Namjera ove izložbe, koju je pripremila viša knjižničarka Muzeja Božica Anić, bila je ukazati i na raznovrsnost, širinu i bogatstvo velikih postignuća koja ostaju iza ovog marljivog i predanog profesionalca.

Vinko Vošicki rođen je 1885. godine u Ledeču u Češkoj. Početkom 20. stoljeća (1909.) dolazi u Koprivnicu gdje ostaje do smrti (23. listopada 1957. godine). Iz Češke u Koprivnicu dolazi i Jaroslav Merhaut te otvara knjižaru i papirnicu u kojoj Vošicki radi, a kasnije ju i preuzima te širi njeno poslovanje na tiskarsku djelatnost, a kratko vodi i tvornicu kuverata i papirnate robe te obrt plakatiranja. Poslovanje razvija u teškim vremenima ratova, društveno-političkih promjena i ekonomskih kriza. Stoga se odlučuje usmjeriti prema komercijalnom nakladništvu prateći potrebe i navike čitateljstva nastoji knjigu učiniti široko dostupnom i pristupačnom. Žanrovske odrednice su mu široke, sadržaj raznolik, a cijena pristupačna jer uz jeftini papir često koristi i jeftiniji broširani uvez. Božica Anić u katalogu izložbe njegovo poslovanje razdjeljuje u četiri razdoblja – početno razdoblje obuhvaća dolazak u Koprivnicu i početke poslovanja koji bivaju prekinuti Prvim svjetskim ratom. U drugom razdoblju (1918. – 1940.) razvija nakladništvo nekolicinom biblioteka te izdavanjem kalendara, časopisa i novina. Već krajem 1920-ih poslovanje gubi na dinamici i održava se uglavnom tiskarskim narudžbama koje se također smanjuju zbog pojave konkurencije (braće Loborec i Viktora Senjana). Teški uvjeti nastavljaju se i tijekom Drugog svjetskog rata kad tiska brojne politički promotivne materijale. Poslijeratno razdoblje donosi finalni krah – nakladništvo sve više slabi, a kontrola od strane režima sve više jača. Do konačnog objavlivanja obrta i prodaje ili darovanja trgovine (okolnosti nisu sasvim jasne). dolazi 1947. godine. Od 1950-ih godina radi kao poslovođa knjižarskog poduzeća *Drava*. Nakon nekoliko godina napušta posao te 1957. godine bolestan umire.

Izložba je najvećim dijelom predstavila njegova nakladnička ostvarenja – cjeline i nizove. Najpoznatija biblioteka zasigurno je *Svjetska biblioteka* koja je okupljala beletristiku poznatih svjetskih (Knut Hamuns, Tolstoj, Ljermotov, Zola, Maupassant, Balzac...), ali i domaćih pisaca (Madjer, Kranjčević, Cesarec). Biblioteka izlazi kao numerirani nakladnički niz u 60-ak svezaka od kraja Prvog svjetskog rata do 1928. godine. Iako se imena urednika ovdje ne navode kontinuirano, valja istaknuti kako biblioteku među ostalima uređuje i Milan Begović. S obzirom da je ova knjiga namijenjena širokom čitateljstvu, morala je biti i cjenovno pristupačna. Stoga, su omoti često grafički oblikovani s tek ponekom ilustracijom. Zbirka glasovitih djela donosi pregled domaće i svjetske književnosti, po prihvatljivim cijenama. Počinje izlaziti 1918. godine te obuhvaća osam knjiga među kojima valja izdvojiti knjigu Artura Schnitzlera *U kolu* čiji omot ilustrira koprivnički slikar Tomislav Kolombar. Vošicki 1927. – 1946. godine

objavljuje djela zavičajnih autora te dramu M. Krleže Vučjak i nekolicine autora svjetskog glasa. Objavio je i dva sveska političkih knjižica, no riječ je ustvari o pretiscima tekstova iz Obzora. 1923. godine pokreće izdavanje *Sabranih djela* Miroslava Krleže koja su trebala biti objavljena u razmaku od tri godine. No, na izložbi je predstavljeno i Krležino pismo kojim izražava nezadovoljstvo Vošickijevim nepridržavanjem dogovorenog te predlaže prekid suradnje jer »poslovi koje preuzima prelaze njegove snage«.81 Kako bi se što više približio publici, Vošicki tiska i djela u sveščićima, koja izlaze tjednima na jeftinom papiru i jednostavnom uvezu, a vezuju se uglavnom uz ljubavne teme intrigantnih zapleta. Započinje objavljivanjem nekolicine naslova Karla Maya, a nastavlja naslovima koje objedinjuje pod naslovom *Pučko štivo* kojeg otvara roman zanimljivog naziva – *Princeza u prnjama* – pisan pod pseudonimom Margarete pl. Lebrun čiji bi identitet bilo zanimljivo istražiti. Zanimljivo je da su se takvi sveščići prodavali uglavnom u trafikama što je izazvalo negodovanje nakladnika, ali i književne kritike, a slična se situacija ponavlja i danas. S razlikom da su ti sveščići bili beletrističkog i komercijalnog karaktera dok se danas na policama uz svakodnevne namirnice mogu pronaći i svjetski klasici književnosti. Osim »lakih« romana, pučanstvo je rado čitalo kalendare (čemu svjedoče i velike naklade). Razlog njihove privlačnosti leži u jednostavnosti – prvi dio je kalendarski i mijenja se ovisno o vrsti kalendara, kao i drugi dio koji donosi vijesti iz zemlje i svijeta, savjete iz raznolikih životnih područja (domaćinstva, zdravstva i sl.), popularne povijesno intonirane članke, opise dalekih krajeva, kratke priče... Nakon *Velikog narodnog kalendara* slijedi *Mali narodni*, pa Šareni svjetski, *Mali šareni svjetski*, *Obiteljski*, *Novi pučki kalendar Matija Gubec* te *Vinogradar i voćar*, *Ilustrovani vojnički kalendar* i *Pikant kalendar*. Sve kalendare prate bogate ilustracije na omotima iz pera Stjepana Kukeca, koprivničkog slikara. Važan dio nakladništva čine i priručnici, od pedagoške ili zdravstvene biblioteke, biblioteke za kuću i dom pa sve do biblioteke *Varia* koja obuhvaća široki spektar knjiga o bontonu, astrologiji, sanjarice, pjesmarice, čak i molitvenike.

Posebno mjesto u Vošicijevu nakladništvu pripada knjigama za djecu i mlade. Za mlade se tiskaju stripovi, a za najmlađe slikovnice. Za djecu pokreće i poseban niz *Tako vam je nekoć bilo* u kojem objavljuje bajke i priče iz čitavog svijeta. I ovu biblioteku (koja je ustvari preuzeta iz Dresdena!) na omotima bogato ilustrira Stjepan Kukec. Kasnije u kratkom razdoblju izdaje i časopis primjeren djeci, pod nazivom *Dječji vjenčić*. Vošicki postaje i pionir u nakladništvu posvećenom ženskoj publici, sugestivnog naziva – *Ženskim srcima*. Iako se u sklopu tog niza objavljuje tek jedan roman (F. Hodgson Burnett *Sara Crewe*), ovaj potez pokazuje vizionarstvo i svestranost Vinka Vošickog. Posebnu zanimljivost skriva niz o Petru *Juraniću, petnaestogodišnjem pomorcu* u kojem donosi pripovijetke pustolovnog sadržaja. Mada je ponovno riječ o preuzetoj biblioteci, Vošicki unosi neke nove originalne elemente koje su voljeli čitatelji svih dobnih skupina iako je prvenstveno namijenjen mladima.

Nezaobilazna sastavnica Vošickijeva rada također su novine i časopisi. Mada su financijski često teško održivi, pa i neisplativi, Vošicki u kratkom roku izdaje lokalno orijentirane novine: *Koprivničke novine* i, nešto kasnije, *Domaće ognjište*. Nakon toga izdaje *Zagrebački ilustrovani list*, jedan od prvih časopisa općeg raznovrsnog sadržaja, kojeg kasnije (neuspješno) pokušava imitirati S. Kukec *Domaćim ognjištem*. Posebno mjesto u njegovom plodonosnom radu svakako pripada *Književnoj republici – mesečniku za sve kulturne probleme* koji tijekom listopada 1923. godine počinje izlaziti u Koprivnici, a od kraja 1925. nastavlja izlaziti u Zagrebu s obzirom da je Krleža kao izdavač bio nezadovoljan kašnjenjem i neredovitošću izlazenju u Koprivnici. Vošicki se pokušava opravdati nedostatnim financijskim sredstvima radi zakašnjelih uplata pretplata, ali bezuspješno pa njegova suradnja s Krležom puca. Kao što je već ranije navedeno, vrijeme je to silazne putanje Vošickijeva nakladništva.

Unatoč tome, Vinko Vošicki zasigurno je jedan od najvažnijih kulturnih djelatnika, ali i poduzetnika u prvoj polovici 20. stoljeća. Znao je uskladiti merkantilističke interese vremena, prepoznati trenutne čitateljske potrebe, istovremeno naslućujući buduće raspoloženje čitateljskih masa dokazujući time vlastitu pronicljivost, okretnost i profesionalnu svestranost i spretnost.

Helena KUŠENIĆ

⁸¹ Anić, Božica: *Vinko Vošicki: koprivnički knjižar, tiskar i nakladnik između dva svjetska rata*, Muzej grada Koprivnice, Koprivnica, 2016., str. 26.

IVAN ZVONAR, PREGLED POVIJESTI KAJKAVSKE USMENE KNJIŽEVNOSTI, II. DIO (VINKO ŽGANEC I NJEGOVO DOBA), HRVATSKA UDRUGA MUŽI ZAGORSKOGA SRCA, ZABOK, 2016., 414 STR.

Nakon što je 2014. godine objavljen prvi dio *Pregleda povijesti kajkavske usmene književnosti*, koji se bavi razdobljem »od prvih tragova do dvadesetih godina 20. stoljeća«, ove je godine uslijedio nastavak koji kao okosnicu uzima Vinka Žganca i njegovo doba. Glavni urednik knjige Alojz Jembrih ističe i zanimljivu podudarnost da je ova knjiga objavljena sto godina nakon izdanja prve Žgančeve knjige međimurskih popijevki. No, povoda za istraživanje Žgančevog rada ima mnoga jer, kako piše Zvonar u *Predgovoru*, »ono što je Žganec ostavio u nasljeđe hrvatskoj usmenoj književnosti i po količini i po korektnosti prezentacije daleko nadmašuje sve što je do njegova vremena, isključivo slovima, zapisano na kajkavskom govornom području« što je potvrda da taj korpus zahtijeva zasebno izdanje u okviru *Pregleda*.

U *Uvodu* se Zvonar osvrće na relevantnu literaturu o Vinku Žgancu i njegovom radu te iznosi biografske podatke. Žganec je rođen 1890. godine u Vratišincu u srednjem Međimurju, a školovao se u Varaždinu i Zagrebu. Zvonar ističe da je razdoblje u kojem je djelovao kao svećenik bitno zbog susreta s kazivačem narodnih pjesama Florijanom Andrašecom. Svojom drugom strukom, pravom, Žganec se bavio od 1920-ih godina do Drugog svjetskog rata nakon čega se posvećuje glazbi. Još je za vrijeme studija uzimao satove iz glazbe što mu je omogućilo da radi kao muzikolog u Etnografskom muzeju u Zagrebu i predaje na Muzičkoj akademiji, a svakako valja istaknuti i da je inicirao osnivanje Instituta za narodnu umjetnost. Zvonar se dotiče šireg konteksta Žgančeva djelovanja koje dijeli po razdobljima pa, između ostalog, ističe njegovo zalaganje u borbi protiv mađarizacije Međimurja, poticaje za melografski i etnografski rad te značaj njegovih znanstvenih radova. U uvodni dio Zvonar uključuje i pregled prvih Žgančevih zbirki koje nose naziv *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja*, pri čemu onaj iz 1916. godine pripisuje važnost za pozicioniranje Međimurja u Europi, a kod one iz 1920. ističe originalnu muzičku obradu zapisa. Osim pregleda sadržaja ovih zbirki donose se i odabrani napjevi uz popratne komentare.

Središnji i najopsežniji dio knjige nosi naslov *Žgančevi »zbornici« jugoslavenskih pučkih popijevaka* u kojem se donose zasebni osvrti na publikacije i izbori tekstova iz svake od njih. Redosljed je kronološki pa Zvonar najprije piše o *Zborniku jugoslavenskih pučkih popijevaka*. Prva knjiga *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja* čiji prvi svezak nosi odrednicu *Svjetovalne* izdana je 1924. godine, a već je sljedeće godine izdan drugi svezak sa crkvenim popijevkama. Na primjeru svjetovnih popijevaka Žganec dokazuje postojanje veza Međimurja s hrvatskim i južnoslavenskim područjima, a Zvonar ističe njegovu ulogu u revidiranju tvrdnji oko intenziteta mađarskih utjecaja na međimurske narodne pjesme. Kod crkvenih popijevaka Žganec uočava veću sličnost s onima iz ostalih hrvatskih krajeva što objašnjava činjenicom da na cijeli prostor djeluju jači utjecaji iz europskih zemalja. Zvonarov izbor popijevaka pokriva razdoblje od 13. do 20. stoljeća i prati podjelu po dijelovima mise i crkvenoj godini. Kao i u slučaju sa izborom iz svjetovnih popijevka, najviše postiže kada ih interpretira u odnosu na druge poznate izvore i znanstvena istraživanja. Ove dvije zbirke Zvonar zaključno proglašava kanonom koji obuhvaća »kompletan motivsko-tematskih svijet kajkavske usmene poezije u stihu«. Nastavak *Hrvatskih pučkih popijevaka* javlja se tek 1940. godine kada izlazi treći svezak u kojem se osim međimurskih donose i primorske pjesme. Četvrti i peti svezak *Hrvatskih pučkih popijevaka iz Međimurja* izlaze 1941. godine, a donose kompozicije za mješovite i muške zborove.

Zvonar ističe da potom slijedi razdoblje u Žgančevom djelovanju koje je obilježeno skupljanjem folklornog blaga na cijelom kajkavskom govornom području pa tako 1950. godine u izdanju Matice hrvatske izlazi knjiga *Hrvatske narodne pjesme. Kajkavske*. Zvonar iznosi opise svakog dijela knjige i daje kritičke komentare, ili »primjedbe«, kako sam piše dok je izbor pjesama vođen motivsko-tematskim kriterijem. Iste godine u izdanju izlaze *Narodne popijevke Hrvatskog zagorja. Napjevi*, a dvije godine kasnije uslijedili su *Tekstovi*. Tek je 1971. godine izašla *Uvodna muzikološka studija za zbirku »Narodne popijevke Hrvatskog zagorja«* koja olakšava sagledavanje tog velikog korpusa koji, nakon što ga detaljno analizira, Zvonar ocjenjuje kao »najstručnije i najsavjesnije priređeno melografsko i etnografsko Žgančevo djelo«.

Godine 1957. uslijedila je knjiga *Međimurje u svojim pjesmama* koja je ujedno i zadnja zbirka međimurskih usmenih pjesama objavljena za Žgančeva života. Godine 1962. izdana je do sad nedovoljno istraжена knjiga *Hrvatske narodne popijevke iz Koprivnice i okoline* u kojoj je obrađeno područje zapadne Podravine te su istaknuti utjecaji međusobnih kontakata Međimuraca i Podravaca na podravske popijevke. Ovdje se prvi put spominje da je Žganec pjesme snimao, no nažalost, nisu izneseni detaljniji podaci o tome. *Pučke popijevke Hrvata iz okolice Velike Kaniže* objavljene su 1974. godine, a rezultat su suradnje s mađarskim etnomuzikolozima. Žganec je 1958., 1961. i 1962. godine boravio u Mađarskoj gdje je zapisivao, snimao i proučavao popijevke prekomurskih Hrvata. Posthumno je 1979. godine objavljena zbirka *Hrvatske pučke popijevke iz Zeline i okolice* koja je također rezultat ranijeg Žgančevog terenskog rada.

U trećem dijelu knjige Zvonar se bavi velikom, neobjavljenom zbirkom međimurskih pučkih popijevaka napominjući da je Žganec sakupio preko šest tisuća zapisa međimurskih narodnih pjesama. Za zbirku koja je prema Žgančevoj želji trebala zvati *Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja* odabrana su 1963 zapisa, no Žganec nije doživio njezinu objavu (umire 1976. godine). Ipak, planovi za njezino objavljivanje su se nastavili te je prva knjiga *Hrvatskih pučkih popijevaka iz Međimurja* izdana 1990. godine, druga 1992., a treća 2002. godine dok se na objavu četvrte još uvijek čeka. Vinko Žganec bio je i urednik, a tim se aspektom njegovog djelovanja Zvonar bavi u četvrtom dijelu knjige gdje se usredotočuje na njegov rad na knjizi *Jačkar - hrvatske narodne jačke iz Gradišća* iz 1964. godine za koju je građu skupio Martin Meršić. Kao zanimljivost se ističe objašnjenje podrijetla riječi jačka i mogućnost uvida u specifičnost govora gradišćanskih Hrvata.

Na kraju Ivan Zvonar »umjesto zaključka« ocrtava glavne točke djelovanja Vinka Žganca i upozorava na potrebu da mu se pruži zasluženno mjesto u znanosti, književnosti, kulturi i umjetnosti. Isto ponavlja u *Sažetku* koji donosi i na hrvatskom i na engleskom jeziku nakon čega slijedi popis literature, *Urednikov post scriptum*, bilješka o piscu i kazalo imena. U knjizi se nalaze i brojne fotografije, reprodukcije naslovnica publikacija i zapisa iz njih te karte područja na kojima je Žganec provodio terenska istraživanja. Ovom se knjigom zasigurno otvara prostor budućim istraživačima koji će se usmjeriti na pojedine specifičnosti građe kojom se Žganec bavio. Konačno, kao najznačajniji rezultat ove knjige treba istaknuti prikaz jednog razdoblja u našoj znanosti o usmenoj književnosti koje je obilježio Vinko Žganec i koje zahvaljujući njemu možemo promatrati u širem europskom kontekstu.

Mihaela CIK

DOBRI STARI RADIO, UR. VJEKOSLAV PRVČIĆ, MALI PRINC, KOPRIVNICA, 2016., 204 STR.

Koprivnički nakladnik Mali princ javio se s knjigom, koja prikazuje i analizira još jednu podravsku specifičnost: postojanje velikog broja lokalnih (seoskih) radio-postaja. Zanimljivo je istaknuti da je 1960-tih godina taj fenomen bio najizraženiji upravo u Podravini, gdje je nastala mreža lokalnih radio-postaja najgušća u cijeloj bivšoj Jugoslaviji.

Najveći dio tekstova je napisao urednik knjige i nakladnik Vjekoslav Prvčić, inače afirmirani hrvatski književnik koji je i sam dugo bio novinar pa i »radijski čovjek«. U predgovoru je objasnio ovaj fenomen u Podravini, a u nastavku je dao kratki pregled razvoja radija na našim prostorima. Serija napisa o podravskim radio-stanicama počinje s Radio Virjem, gdje Prvčić donosi i portret njegova pokretača Mladena Podravca (ovaj radio osnovan je već 1964. godine). I o Radio Molvama piše Prvčić, ističući raritet da se program emitirao iz kuhinje obitelji Balogović. Prvčić nastavlja pregled s Radijom Novigrad Podravski, te donosi sjećanja Božice Starčević-Petras, ali i zanimljive fotografije.

O radu Radija Gola piše Vladimir Pobi, a velik prostor posvećen je tada kulturnom radiju Podravine – Radiju Đurđevac. Temeljito je opisana povijest toga radija sve do danas, a obrađene su i pojedine teme, kao i program iz toga studija. Većinu teksta napisala je Anđelka Lenhard Antolin, koja je kao gimnazijalka bila i prva spikerica 1964. godine. Svoja sjećanja na rad đurđevačkog radija iznijela je i Zlata Kopas. I o Radiju Križevci uvršten je podulji prikaz, a napisali su ga Stjepan Kramar, Ottone Novosel i Maurizio Novosel. Od 1966. emitirao je i radio Hlebine, a o povijesti toga radija piše Vjekoslav Prvčić.

Radio Ludbreg bio je i ostao jedna od najboljih radio-postaja u Podravini. Za knjigu je njegovu povijest napisao dugogodišnji urednik, sada pokojni Franjo Vrtulek, a o njegovu radu prilog je objavio Mladen Vukina. O Radiju Pitomača piše Rajko Stilinović, a o Radiju Virovitici i Radiju Kutnjak piše Vjekoslav Prvčić. Posebno mjesto u knjizi dobio je Radio Koprivnica, koji je službeno počeo emitirati 1969., ali je počimao raditi u dva navrata i odmah nakon 1945. godine. O toj burnoj povijesti piše bivši dugogodišnji urednik Vladimir Kuzel, a o tom radiju opsežno piše i doajen koprivničkih novinara Ivo Čičin Mašansker. O novijem razvoju Radija Koprivnice pišu Damir Mađarić i Vladimir Pobi.

Potom slijede kraći tekstovi o djelovnaju Radija Podravska Subotica, Radija Ždala i Radija Rasinja o kojima piše Vjekoslav Prvčić, koji je uz Mladena Levaka i autor teksta o Radiju Đelekovec. Konačno, o dva razmjerno nova radija – Radiju Drava i Radiju Glas Podravina, koji emitiraju iz Koprivnice – pišu Melita Pavlek i Marijan Rumek. Na kraju knjige uvršten je i izvještaj prof. Dragutina Feletar iz 1970. godine, koji je u ime jedne komisije, napisao opširnije izvješće o svakoj radio-postaji na području tadašnje općine Koprivnica.

Petar FELETAR

GRAD NA DRUGI POGLED, ISTRAŽIVAČKO-EDUKACIJSKI I IZLOŽBENI PROJEKT, GALERIJA KOPRIVNICA, 9.-19.6.2016.

Izložba Grad na drugi pogled završni je dio višemjesečnog istraživačkog i umjetničkog djelovanja koje se odvijalo u Koprivnici, a koje je smjeralo analizirati grad iz umjetničkih, alternativnih i istraživačkih pogleda. Projekt i izložba okupili su niz pojedinaca (kritičara, umjetnika, sociologa, aktivista) i institucija (Muzej grada Koprivnice, Sveučilište Sjever u Koprivnici, srednje i osnovne škole u Koprivnici), a nastavak su sličnih akcija koje su u organizaciji Udruge Punkt (umjetnice Tanja Vujasinović i Tonka Maleković) već održane u Velikoj Gorici, Sisku i Zagrebu. Koprivnički dio podupro je Grad Koprivnica, Zaklada Kultura nova, Ministarstvo kulture, HAVC i Sveučilište Sjever.

Dakle, kao projekt temeljen na umjetničkom aktivizmu i okupljanju disperziranih lokalnih inicijativa te na involviranju u edukativnu praksu postojećih obrazovnih institucija ovo je događanje okupilo veliki broj aktivnih sudionika i animiralo pojedince, institucije i ad hoc kolektive na promišljanje urbane, socijalne i kulturne slike grada. Pri tome su se, već u načelnom određenju projekta, u podjednakoj mjeri i sa istim argumentima, nastojale izjednačiti različite strategije, pristupi i metode da bi se dospjelo do onoga drugog, izmijenjenog, osobnog pogleda na sliku mjesta i prostor interesa. Tako su u tome jedinstvenome cilju korištene i izrazito aktivističke i ekspanzivne metode, ali i male, neznatno reducirane i preformulirane životne sličice, događajni oblici radikalnog zahvata u rutiniranu urbanu svakodnevnicu, ali i aproprijacijski postupci kojima se otkrivalo dublje značenje nekog običnog, pa i posve neupadljivog gradskog detalja.

Ako kontrolu i svojevrsnu arbitrarnu poziciju zauzme uhodani princip demokratskog ili ekspanzivni model korporacijskog zauzimanja prostora – u oba slučaja kamufliran i mimikrijom obilježen sistem političke moći – iako je dominantni i reprezentativni pogled onaj koji naglašava kauzalnost i samoregulatornost takve društvene prakse onda je jedna od rijetkih mogućnosti deregulacije, promjene takvoga neminovnoga pogleda onaj kojega tražimo u – drugome pogledu. Kako je, pak, naš pogled danas najviše moguć kroz okulare nekih od tehnoloških instrumenata, a njihovo posredovanje i distribucija kanalima medijske protežitosti, logično je nastojanje moderatorice projekta, vizualne umjetnice Tanje Vujasinović, da se istraživačka šetnja Koprivnicom bilježi s već standardnim, priručnim sredstvima sudionika: fotoaparatom, tabletima, mobitelima i pametnim telefonima, a da se završna prezentacija i kritička elaboracija odvija u medijima prebukiranim prostorima Galerije Koprivnica. Pri takvome konceptu posve je legitimno i nimalo uznemirujuće za pojedine kategorije sudionika, svojevrsna egalitarna distribucija: umjetnik i amater, namjernik i stanovnik grada, institucija i pojedinac, umjetnička i dokumentarna praksa, eksplicitnost i rezervirana oštrina i kut gledanja izjednačavaju se u poziciji i pred zahtjevom da se djeluje ciljano. To se posebno odnosi na očekivanja umjetnika u poziciji i sudbini svoga rada, očekivanja u kojima se reflektiraju dvojbe i o karakteru današnje suvremene umjetničke prakse: njihova pozicija i na ovoj izložbi, kako naglašava Irena Bekić u uvodnome tekstu za koprivničku akciju, u stalnoj dilemi između pristajanja na režim estetskih zahtjeva koji im mogu osigurati povlaštenu poziciju izdvo-

jenosti u odnosu na ostale društvene sfere i onih koji ih guraju ka samoukidanju s potpunim iščeznućem u ne-umjetnosti.

Promatranje grada razvilo se iz posebnoga, osobnoga kuta, poliperspektivno, u četiri cjeline. Jedno je bilo usmjereno prema programskom inoviranju edukativnih praksi koprivničkih osnovnih i srednjih škola te Sveučilišta Sjever – tribine, predavanja, radionice – drugo prema različitim tipovima aktivističkog rada, sa širokim spektrom pitanja, od socijalno-egzistencijalnih do promišljanja urbane morfologije, treće prema filmskim radionicama sa entuzijastičkim grupama, a s temom promišljanja grada i odnosa čovjeka i prostora te – četvrta – samostalni ili participativni, filmski i video projekti koprivničkih i zagrebačkih umjetnika Vinceka, Molnara, Grgića, Kate Mijatović, Božene Končić Badurina i Ive Matije Bitanga. Svi ti programi i radovi nastali u povodu ili na projektu Grad na drugi pogled pokazani su na kraju na izložbi u Galeriji Koprivnica.

Grad je prostor raznolikih, često divergentnih vrijednosti, interesa i mogućnosti. Naslutiti, prepisati, dijagnosticirati ili afirmirati neki od tih skrivenih ili javnih ili proklamiranih vrijednosti nije bio imperativni zadatak, ali se često i intuitivno nametnuo kao nužnost pred zaboravom, nasuprot silama destrukcije ili pred moćnom korporativnom ili političkom manipulacijom. Jednu od takvih lažnih političkom frazeologijom pumpanih teza o gradu kao zbiljskom prostoru integriteta i zajedništva možda najbolje razotkriva rad Marijana Molnara s metaforom o zajedničkom prostoru Staračkog doma, gdje se u predprodukcijskoj varijanti filma taj prostor ogleda kao prostor komunikacije, susreta i empatije, a u završnoj verziji, koncentriranoj na pojedinačne likove, sve se gubi u parcijalnim i otuđenim egzistencijama ljudi koje ujedinjuje – kao na primjer i građane sakupljene na središnjem gradskom trgu za neku feštu – puki interes: tamo komercijalno-politički, ovdje rutinsko-egzistencijalni čin iščekivanja zajedničkog ručka.

Sličnu, a u mnogim elementima još apsurdniju atmosferu zajedničkog prostora – kolodvorske čekalice – opisuje Božena Končić Badurina. U hladnom nabranju predmeta i ljudi postaju puki inventar, lišeni identiteta, s prostorom koji je tek okvir za slučajne geste, posve lišenih volje i interesa za elementarnim zajedništvom. Koprivnički autor Vlatko Vincek, pak, arhivira mjesta i prostore grada vezane uz osobna sjećanja iskazujući tako njihovu važnost u individualnoj metodologiji naspram njihove sadašnje stvarne i simboličke zapuštenosti u, navodno, zajednicom i zajedničkim interesima vođenoj urbanističkoj politici.

Odnos osobnog i javnog interesa, privatnog i kolektivnog prostora razmatra i Iva Matija Bitanga u svome radu o začudnoj ljepoti i sreći intimnih života u gradu kao i Kata Mijatović, koja iz svoje Arhive snova premješta u javni prostor zabilježene snove dvoje koprivničkih umjetnika. Na zadnje, Antonio Grgić, na tragu svoje stalne preokupacije odsutnim, nestalim i zaboravljenim, u napuštenoj gradskoj sinagogi komemorira jedan obredni i liturgijski čin, pretvarajući prazninu, prostor bez ljudi i sadržaja u duboku emotivno i traumatično mjesto sjećanja.

Istraživačko-edukacijski i izložbeni projekt Grad na drugi pogled ostvarili su pojedinci koji, kao zainteresirani sudionici, dolaze ili izvana – pa mogu imati objektivniji sud – ili su domicilni, pa je jaka empatijska i emotivna dimenzija njihova odnosa prema gradu. U oba slučaja ne postoje ni razlozi ni mogućnosti stvaranja sentimentalno-nostalgичne aure niti urbanofobične misli: ako i nema, makar deklaratorno, konstruktivne ideje sigurno ne postoji ni namjera da se naborana koža urbanog života, sa svim devijacijama, problemima i partikularnostima, pegla samo zato da bi se bilo urednim, pristojnim i čistim. Dapače, nesavršenosti organizacije života u gradu, divergentni interesi njegovih žitelja, segregacija po različitim osnovama, interesno određeni prostori, mjesta lažnih pomirenja suprostavljenih diskurzivnih vrijednosti vidljivi su u većini sadržaja, priloga i radova. Pri tome se, dakako, rijetko radi o postupcima izravnog ili gerilskog aktivizma nego o inicijativama transformiranim u umjetničke akcije koje na implicitni način govore o deformacijama urbanog života i koje itekako mogu, kako kaže Irena Bekić, promijeniti sliku stvari, upozoriti na neravnotežu društvenih odnosa i dekonstruirati važeće obrasce.

Po nastojanju da se re-konstruira grad po mjeri čovjeka sadašnji je projekt na neki način nastavljač onih inicijativa, projekata i izložbi koje je Galerija Koprivnica prakticirala u svome četrdesetgodinjem djelovanju. Okupljajući na programskim osnovama pojedine zainteresirane za problematiku grada te

formirajući ad hoc grupe za različite vrste građanskih inicijativa i urbanih intervencija ova je institucija ne samo registrirala pojedine fenomene nego i nastojala utjecati na promjenu urbane prakse i odnosa čovjeka i grada. Tumačeći grad kao složeni fenomen određen povijesnim, materijalnim i duhovnim okolnostima, nizom akcija i manifestacija koje je, barem u protovrijeme Galerije, začeo i teorijski elaborirao koprivnički politolog i publicist Ratko Aleksa, Galerija je nastojala na svojoj aktivističkoj poziciji graditi razrušene mostove između čovjeka i prostora i regenerirati izgublenu vezu čovjeka i zajednice. Paradoks i ironičnost toga dugogodišnjeg nastojanja je potpun: kao i na početku okolnosti su ponovno iste samo što, pojednostavljeno rečeno, tokove u bitnome ne određuje društvena mimikrija i politička volja nego privatni interes i korporativna jagma.

Marijan ŠPOLJAR

HRVATSKI KAJKAVSKI KOLENDAR ZA 2017. GODINU, MATICA HRVATSKA, ČAKOVEC, 2016., UR. NADA ČATLAIĆ, 488 STR.

Iz tiska je izašao Hrvatski kajkavski kalendar, vjerojatno dosad najopsežniji, jer sada obilježava 25. obljetnicu nove serije (u okviru Matice hrvatske Čakovec od 1993.). Nova urednica napisala je dobar uvodni tekst na kajkavskom, zatim slijedi kalendarium, te nekoliko ustaljenih rubrika s doista velikim brojem tema. Kalendar je i dalje ostao prava pučka knjiga i još je uvijek dobro prihvaćen od čitatelja u svim kajkavskim krajevima Hrvatske, posebice u Međimurju.

Uvodno je akademik Dragutin Feletar napisao tekst o povijesti narodnih kalendara u Međimurju, a potom u rubrici »Obljetnice« Katarina Bajuk piše o Matici hrvatskoj, Josip Šimunko o oslobođenju Međimurja 1991., Vladimir Kapun o Zrinskima, Ivan Leček Vratišinski o Murskom Središću, Eduard Vargović o Zavodu HAZU u Varaždinu, Dražen Ernečić o Mihovilu Pavleku Miškini, Mladen Genc o Slavku Stolniku, Pavao Jurinec o patru Pavlu Grafu, Stjepan Mesarić o kapeli u Merhatovcu i Mirela Igrac o Udruzi gluhih u Čakovcu.

Sadržajem je bogata i rubrika »Ljudi i krajevi, sjećanja«: Martin Lukavečki piše o Plemenščini i hirovitoj Muri, Josip Črep o Ladislavu Kralju Međimurcu, Dunja Horvatin o Tuhlju, Vladimir Pletenac o svojim sjećanjima, Mirko Šoltić o japinoj pipi, Stjepan Mesarić o Repovoj šumi kod Štrigove i o Hudoj jami. U rubrici »Gospodarstvo« Đuro Horvat predstavlja Tehnix, Jasna Lovrec vinariju Lovrec, Stjepan Mesarić svetojurjevska vina, Josip Bajuk i Ivan Tarandek Zasadbreg, a Stjepan Pongrac i Željko Mezga tvrtku Primabiro u Čakovcu.

U rubrici »Kronike« na početku su tiskani govori akademika Stjepana Damjanovića i Stjepana Sučića, potom Josip Črep piše o starom čakovečkom korzu i čakovečkim fontanama, Anto Lončarić o selu Sveta Ana, Marija Milas o Glogovnici, Danijel Ciglarić o čakovečkom hotelu Metropol, a tu su i kraći tekstovi slavnih Antuna Vramca i Nikole Dešića. Rubrika »Portreti« donosi napise Hrvoja Petrića o akademiku Dragutinu Feletaru, Josipa Bajuka o akademiku Vinku Žgancu, Vladimira Kapuna o Ivanu Oletiću, Željka Slunjskog o Joži Skoku, Klaudija Đuran o Sv. Mariji i Lojze Butorca o Stjepanu Štomaru.

U rubrici »Prirodoslovlje« tri su napisala: Franjo Martinez piše o našim krajolicima, Dunja Horvatin o Ivanjskoj krijesnici, a Željko Pospiš o neandertalcima. Rubrika »Studija« donosi tekst o Nikoli IV. Zrinskom, koji je napisao Gene Whiting. U rubrici »Tradicija, običaji, vjerovanja, svetkovine« Željko Pospiš piše o Keglevićevoj straži, Vera Zimunić o kukuruzu, Josip Janković o poslovicama, Tomo Blažeka o kolinju, Ivan Goran Herman o nadimcima i Gordana Marta Matunci o vatrama na Bilogori. Rubrika »Događaji, prikazi« donosi: Katarina Bajuk piše o posjeti Matici hrvatskoj u Pečuhu, Andrea Magyar o 5. saboru hrvatske kulture, Đanino Kutnjak o lendavskoj sinagogi, Martin Mihaldinec o Legendi o Pico-kima, Tatjana Pintarić o Florijanu Andrašecu, Tomo Blažeka o kronologiji prošlih dana, Ivica Jembrih o zbirci Veter, Višnja Gal o prosvjedu protiv poreza na narodne pjesme, Bojan Kocijan o Zrinskoj gardi, te Josip Bajuk o udžbeniku Dentalna radiologija. Tu su predstavljene i knjige u izdanju Matice hrvatske u Čakovcu: Stjepana Hranjeca, Sanje Nikčević, Tome Blažeka i Ivana Pranjica.

U rubrici »In memoriam« Vladimir Kapun donosi tekst o hrvatskom skladatelju i građevinaru Ljubi Kuntariću (koji je rođen u Čakovcu). Uobičajeno su opsežne i dvije zadnje rubrike: »Beletristika« i »Beletristika kajkaviana«, a donose pjesme, priče i eseje autora – Barbara Turk, Vera Zemunić, Ladislav

Radek, Ivan Goran Herman, Adela Jadan, Luka Štebih, Rea Tomšić, Magdalena Trupković, Jana Držanić, Elena Rajnović, Dora Siladi, Dalija Vugrinec, Sara Novak, Benjamin Mihoci, Jakov Skok, Tamara Mitić, Božica Drakulić, Đuro Bel, Magdalena Vlah Hranjec, Franjo Martinez, Marija Hunjadi, Tomo Blažeka, Marija Šavora, Miroslav Betlehem, Siniša Cmrk, Marija Hegedušić, Ivan Picer, Katica Rajić Popijač, Rajko Fureš, Ana Mikelec Gotal, Božidar Glavina, Spomenka Marciuš, Damir Pilko, Kristina Sisek, Anastazija Anka Balent, Marija Vinković Grabarić, Juraj Matunci i Mirko Šoltić.

Petar FELETAR

RAD 525 RAZREDA ZA DRUŠTVENE ZNANOSTI, KNJIGA 51, HAZU, UR. AKADEMIK NIKŠA STANČIĆ, ZAGREB 2016., 144 STR.

Najstariji znanstveni časopis Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti opet donosi vrlo vrijedne i zanimljive članke. U članku »Medicina i filozofija« akademik Branko Despot se pita »gdje je uopće medicina moguća i gdje u svojoj mogućnosti, a možda čak i nužnosti, iskrsava filozofija, zajedno s jednom od svojih monifikacija, metafizikom«.

Slijedi poduža studija akademkinje Alice Wertheimer Baletić o jednoj vrlo aktualnoj demografskoj temi, »Demografski tranzicijski procesi – kontinuitet i diskontinuitet«. Alica Wertheimer Baletić pripada samom europskom vrhu demografskih stručnjaka, pa se svaka njezina studija, a pogotovo metodološke naravi, dočekuje s posebnom pozornošću znanstvenika. Već citiranje 69 naslova literature, mahom inozemne, govori o ozbiljnosti pristupa ovoj temi. Postavlja se pitanje da li je prirodno kretanje stanovništva od 1960-tih godina zapravo druga demografska tranzicija ili je to samo dio posttranzicije etape, kao dijela demografskog razvoja nakon već razrađene, prve demografske tranzicije. »U novim razvojnim uvjetima i uz nove ekonomsko-socijalne, tehničko-tehnološke, vrijednosne, kulturološke i socio-psihološke čimbenike, »druga demografska tranzicija« predstavlja kontinuitet u odnosu na ustanovljen trend smanjivanja nataliteta/fertiliteta u prethodnoj demografskoj tranziciji, koji je u novim uvjetima života i rada, te djelovanju novih, napose vrijednosnih čimbenika relevantnih za postindustrijsko i postmodernizacijsko društvo, usmjeren na postignuće generacijski ispodzamjenskog nataliteta/fertiliteta« – ističe akademkinja Wertheimer Baletić.

Dr. sc. Arnold Suppan, potpredsjednik Austrijske akademije znanosti, piše na temu »Je li Austro-Ugarska bila osuđena na propast?« U članku se »analiziraju društvene i političke prilike u Habsburškoj Monarhiji, te međunarodne odnose u drugoj polovici 19. i na početku 20. stoljeća. Također se posebno analizira slijed zbivanja koja su dovela do odluke o pokretanju rata Monarhije protiv Srbije 1914. i time izbijanja Prvog svjetskog rata, te o razvoju prilika na ratištima, društvenim i političkim odnosima u zemlji i svijetu koji su 1918. doveli do raspada Habsburške Monarhije«.

Član suradnik HAZU, dr. sc. Nenad Močanin u članku »Osmanski Osijek – novi pristup« analizira rezultate najnovijih istraživanja iz turskih izvora (on je inače 1997. objavio veliku studiju o turskom Osijeku). Močanin analizira na temelju turskih izvora osobito tri osječke cjeline: užu jezgru grada (Tvrđa), predgrađe (varoš) sa sajmištem i znameniti Sulejmanov most. Donose se i osmanski podaci o kretanju stanovništva, zatim prijepis iz izgubljenog protokola osječkog kadije, arhivalije u svjetlu Seyahatbane (Čelebi) i drugo.

Dr. sc. Željko Tomičić, član suradnik HAZU, piše o dijelu novih arheoloških saznanja sa lokaliteta kninske Biskupije. Radi se o predromaničkom ulomku sa životinjskim likom iz Crkvina. Iznosi i osobno viđenje u tumačenju osebujnog primjerka predromaničke kamene plastike, otkrivene u zori rađanja arheologije hrvatskog ranosrednjovjekovlja 1891. na nalazištu crkve Sv. Marije u selu Biskupija kraj Knina. Članica suradnica HAZU, dr. sc. Nella Lonza objavila je članak na temu »Zadarski fragmenti Lex Dei iz 9. stoljeća i pitanje pravnih izvora ranosrednjovjekovnih dalmatinskih gradova«. U radu se analizira fragment rukopisa pisan karolinom.

Dragutin FELETAR

SCIENTIA PODRAVIANA, BROJ 30, UR. MIRKO LUKAVSKI, POVIJESNO DRUŠTVO U KOPRIVNICI, KOPRIVNICA, 2016., STR. 62

Izašao je i jubilarni 30. broj informativnog biltena »Scientia Podraviana«, što ga već tri desetljeća izdaje koprivničko Povijesno društvo (predsjednica Ružica Špoljar). Ovaj je broj nešto obimniji, kako zbog vlastitog jubileja, tako i zbog priloga koji čine sažeci referata pripremljeni za međunarodni znanstveni skup »Povijest rijeke Drave – poveznice među regijama«, koji je održan u Koprivnici 18. i 19. studenog 2016. godine.

Po običaju, na početku časopisa objavljeno je izvješće predsjednice Ružice Špoljar o radu Povijesnog društva Koprivnica tijekom 2016. godine. To je djelovnije bilo, kao i dosad, vrlo plodno, od stručnih izleta, predavanja, priredbi i susreta, do nakladničke djelatnosti. Najveći dio časopisa posvećen je izlaganjima koja su održana 22. travnja 2016. na godišnjoj priredbi (kolokviju) o kulturnoj baštini općine Molve. Objavljen je rad Sanje Kovačić o radu KUD-a Molve, Matej Ištvan je govorio o društvenom životu Molvi u 20. stoljeću, a dr. sc. Mario Kolar o književnoj baštini Molva. Vrstan hrvatski povjesničar umjetnosti prof. dr. sc. Dragan Damjanović piše o povijesti crkve i prošteništa Majke Božje u Molvama, dok je Drago Kokša predstavio djelo dr. Ivana Ivančana – velikog čovjeka iz maloga sela. Blok o Molvama završava Helena Kušenić s temom o molvarskom likovnom krugu.

Časopis objavljuje i neke druge teme. Tako arheolog Robert Čimin piše o zaštitnim arheološkim istraživanjima koprivničke crkve Sv. Nikole, a Marina Matiša opisuje arhitekture pravoslavne crkve Sv. Trojice u Koprivnici. Ekologinja Željka Kolar donosi zanimljiv članak o zaštićenim dijelovima Koprivničko-križevačke županije i Regionalnog parka Mura-Drava u Podravini. I Helena Hećimović bavi se ekološkom temom, opisujući djelovanje Saveza udruga Dravska liga. Načelnik općine Legrad, Ivan Sabolić donosi iscrpnu analizu turističko-ekonomskih i ekoloških mogućnosti jezera Šoderica. Prof. dr. sc. Hrvoje Petrić predstavio je dva zaslužna člana i osnivača Povijesnog društva – Dragutina Feletara u povodu njegovog primanja za redovitog člana Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, te dr. med. Krešimira Švarca u povodu proglašenja počasnim građaninom Grada Koprivnice. Na kraju časopisa, Dubravka Vajdić Kolarević opisuje putovanje članova Povijesnog društva u Rigu, Tallin, Sanktpeterburg i Helsinki, a urednik Mirko Lukavski donosi crticu o Nikoli IV. Šubiću Zrinskom u povodu 450. godišnjice njegove pogibije.

Petar FELETAR

JENŐ HALLER: POVIJEST LEGRADA, UR. DRAGUTIN FELETAR, MERIDIJANI, LEGRAD 2016., 168 STR.

Provedena je i treća knjiga koje su mađarski autori objavili o Međimurju. Najprije je (1995.) objavljen hrvatski prijevod knjige »Muraköz és nepe« Istvana Gönczyija (izašla 1895.), a potom (2005.) i »Monografija Csaktonya« Karolyija Zrinyija (tiskana 1905.). Sada je prevedena i knjiga »Legrad története«, koju je napisao legradski učitelj Jenő Haller, a tiskana je u Osijeku 1912. godine. Prevoditeljica je Margit Mirić, a izdavanje je pripomogla općina u Legradu.

Kao što je poznato, Međimurje (s Legradom) je sve do 1918. bilo pod mađarskom upravom (ponovno i od 1941. do 1945.), u sastavu Županije Zala. Upravo prijelaz iz 19. u 20. stoljeće je bio doba najintenzivnije mađarizacije Međimurja, a jedan od vođa je bio mađarski pisac i publicist Jenő Haller (rođen u Legradu 1876., a umro u Budimpešti 1943.). Rigidni mađarski nacionalizam se zato provlači i kroz knjigu »Povijest Legrada«, kao i kroz Hallerovu akciju osnivanja muzeja i pismohrane u Legradu 1912. godine.

Stoga se u uvodu knjige kao i u bilješkama ispod Hallerova teksta, objavljuju neophodna objašnjenja i analiza procesa mađarizacije toga doba. Temeljitu studiju »Osvrt na život i djelovanje Jenő (Laposi) Hallera« napisao je akademik Dragutin Feletar, koji odlično poznaje povijest Legrada (1971. objavio je i monografiju toga mjesta). U studiji se ističe da je ovaj prijevod valjalo danas objaviti »najmanje iz dva razloga«:

»Povijest Legrada« je prvi i pionirski rad o ovom nekad vrlo značajnom trgovištu na sutoku Mure i Drave. U to doba (1912.) jedino Čakovec ima opsežniju monografiju, dok za Koprivnicu još nije napisana, a Križevci (Vidačić) i Varaždin (Ebner, na njemačkom) imaju tek omanje knjižice s opisom svoje

prošlosti. Dakle, radi se o kapitalnom djelu zavičajne povijesti jednog trgovišta u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. Uz sve nedostatke i manjkavosti, Hallerova knjiga donosi pravo obilje podataka o povijesti i tadašnjoj suvremenosti Legrada i okolice, koji nam zasigurno do danas ne bi bili sačuvani, pa ni poznati. Kasniji hrvatski istraživači povijesti Legrada tek su djelomice koristili Hallerovu knjigu, prvenstveno poradi jezične barijere. Pa čak je bilo i nešto pogrešnih navoda i citata. Sada u prijevodu na hrvatski, ta je knjiga dostupna najširoj hrvatskoj javnosti, posebice pak povjesničarima i sustavu obrazovanja. Prijevod Hallerove knjige valjalo je objaviti i iz političkih i narodnosnih razloga. Naime, iz ove knjige, ali i iz Hallerova životopisa i ukupnog opusa, daje se realno iščitati što se sve na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće zbivalo na nacionalno-političkom polju na ovoj važnoj dodirnoj točki Mađarske i Hrvatske. Istražujući i valorizirajući ovaj primjer, mogu se realnije rastumačiti metode mađarizacije i opća društveno-politička atmosfera toga doba«.

U razradi povijesti oppiduma Legrad Haller se korsiti uglavnom kronološkom historiografskom metodom. Knjigu je podijelio u 23 poglavlja iz čijih se naslova vidi i glavni interes autora: 1. Predpovijesno razdoblje, 2. Međimurje kao ostavština, 3. Legrad u doba Rimljana, 4. Povijest Legrada do 16. stoljeća, 5. Legradska tvrđava 1551., 6. Obitelj Zrinski, 7., Gradi se Novi Zrin, potom pak ruši, 8. Privilegiji Legrada, 9. Doba kuruca (1703.-1711.), 10. Urbarijalni odnosi, 11. Povijesni podatci iz 17. i 18. stoljeća, 12. Godine 1848./1849., 13. Doba »ugnjetavanja« (1848.-1861.), 14. Popis izabranih kapetana i bilježnika u Legradu od 1545. do 1912. godine, 15. Prošlost katoličke crkve, 16. Legrad u doba reformacije, 17. Prošlost Cherva Kadise, 18. Prošlost pučkog obrazovanja, 19. Cehovi, 20. Muzej i arhiv u Legradu, 21. Narod naše općine, 22. Lokalni dijalekt legradskih Mađara protestanata, 23. Osobitosti lokalnog hrvatskog dijalekta.

Petar FELETAR

HRVATSKA PRIRODNA BOGATSTVA, HAZU, ZAGREB, 2016., 312 STR.

Opsežna, kapitalna knjiga »Hrvatska prirodna bogatstva« dio je dvotomne edicije Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti punog naziva »Hrvatska prirodna bogatstva i kulturna dobra – zaštita i odgovorni razvoj« te se može opravdano nazvati jednim od najvažnijih i najdalekosežnijih pothvata HAZU u proteklih stoljeće i pol. Ovu studiju izradio je Odbor za zaštitu dobara od nacionalnog interesa HAZU, osnovan u ožujku 2013., kojem je predsjednik akademik Velimir Neidhardt, potpredsjednik akademik Mirko Zelić, a članovi Odbora akademici Mislav Ježić, Gordan Družić, Mladen Juračić, Leo Klasinc, akademkinja Alica Wertheimer-Baletić te prof. dr. Božo Skoko. U izradi trogodišnje studije »Hrvatska prirodna bogatstva«, za čije je vođenje bio zadužen akademik Mirko Zelić, sudjelovalo je 46 vrhunskih znanstvenika i stručnjaka, a već drugi dio studije »Hrvatska kulturna dobra«, koju vodi akademik Mislav Ježić, bit će dovršen 2017.

Ova bogato ilustrirana tvrdoukoričena knjiga razdijeljena je na karakterističnih osam poglavlja odnosno prirodnih skupina, a unutar svakog poglavlja znanstvenici nakon uvoda i analize daju određeni zaključak te popis literature. Prva obrađena skupina čine »Energenti i obnovljivi izvori energije« gdje se analiziraju zalihe energenata, današnja potrošnja te potencijali novih obnovljivih izvora. Slijedi poglavlje »Pitke vode – prirodni izvori« u kojem su obuhvaćene sve pitke, površinske i podzemne vode. U skupini »Metalne i nemetalne mineralne sirovine« kratko su opisane zalihe sirovina te važnost i uloga u razvoju gospodarstva u Republici Hrvatskoj. U četvrtom poglavlju pod nazivom »Šume« obrađene su sve šume i šumska područja, odnosno drvene zalihe koje predstavljaju vitalni nacionalni interes s kojim treba racionalno upravljati. Slijedi poglavlje koje je uz energetiku najopsežnije obrađeno a to je »Poljoprivreda«. Ona je razrađena na dodatnih sedam poglavlja od analize svih obradivih površina preko vinogradarstva, autohtonih sorti i pasmina do ribarstva i marikulture. Potom slijedi skupina »Morsko podneblje« u kojoj su obrađena sve područja otoka i njihovih potencijala te pomorska i podmorska dobra. Slijedi kratko poglavlje »Infrastruktura« u kojem je analizirana prometna, digitalna i energetska infrastruktura u Republici Hrvatskoj.

Knjiga »Hrvatska prirodna bogatstva« zaključena je posljednjim osmim poglavljem »Ekonomika gospodarenja prirodnim resursima« u kojem je naglašena temeljna misao da nacionalna dobra moraju biti u funkciji humanijeg i prosperitetnijeg života građana ove zemlje. Iz navedenih podataka, te eko-

nomske analize vidljivo je da Republika Hrvatska raspolaže s vrlo velikim prirodnim bogatstvima, odnosno prirodnim izvorima, što ukazuje na objektivnu mogućnost uspješnog gospodarskog razvoja. Spomenute misli i ideje razrađene su i u tri snažna predgovora koje potpisuju predsjednik HAZU akademik Zvonko Kusić, glavni urednik knjige i predsjednik Odbora akademik Vladimir Neidhardt, te urednik i potpredsjednik Odbora akademik Mirko Zelić.

Korijeni nastanka ove značajne knjige započinju s sjednicom 26. ožujka 2013. Predsjedništva Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti kada je donijeta odluka o osnivanju Odbora za zaštitu dobara od nacionalnog interesa sa zadaćom valorizacije najvažnijih prirodnih i kulturnih dobara u hrvatskom prostoru, korištenja i zaštite tih dobara. Od 2013. do objave prvog toma sudjelovalo je, na 25 sjednica, više od 70 znanstvenika i stručnjaka okupljenih u HAZU, a rezultat je reprezentativna edicija u dva sveska koja će javnosti prikazati nezaobilazne najvažnije primjere prirodnih i kulturnih fenomena na ovom tlu. »Time HAZU iznova ispunjava glavnu misiju usmjeravanja društvenih procesa radi izgradnje bolje i naprednije Hrvatske« – zaključuje akademik Zvonko Kusić u predgovoru.

Idući tom »Hrvatska kulturna dobra« biti će dovršen 2017. godine te će dakle sadržati popis hrvatskih kulturnih dobara koja će obuhvatiti prirodne krajobrazne, kulturne krajolike, kulturno-povijesne svete krajolike, arheologiju, ruralne etnološke cjeline, urbane kulturne cjeline i spomenike svjetske baštine, prirodne kulturne itinerere, materijalnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, hrvatski jezik, stanovništvo, kao i odgoj, naobrazbu, znanost, umjetnost te etičke i bioetičke vrijednosti. Ova dva toma »Hrvatska prirodna bogatstva« i »Hrvatska kulturna dobra« čine temelj promišljanja budućnosti i razvoja Hrvatske, te možemo zaključiti da HAZU-u i u 2017. godini nastavlja davati aktivan doprinos razvoju i napredku Hrvatske.

Knjiga »Hrvatska prirodna bogatstva – zaštita i odgovorni razvoj« predstavljena je javnosti 30. studenog 2016. u palači Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (HAZU) u Zagrebu.

Petar FELETAR

ZEMUNIK U PROSTORU I VREMENU, UR. JOSIP FARIČIĆ I ZDENKO DUNDOVIĆ, SVEUČILIŠTE U ZADRU, ZADAR 2016., 384 STR.

Prof. dr. sc. Josip Faričić, geograf i prorektor Sveučilišta u Zadru, uredio je još jednu velebnu mjesnu monografiju. Nakon sjajnih knjiga o nekim otocima sa zadarskog područja, sada je to knjiga o općini Zemunik u zadarskom zaleđu. Uz Sveučilište u Zadru, sunakladnici monografije su Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru, Župa Marije kraljice mira u Zemunik i Općina Zemunik.

Kako u metodologiji tako i prema razini realizacije, pa i grafičkoj opremi, monografija o Zemuniku predstavlja opet značajan znanstveni korak naprijed u odnosu na (Faričićeve) dosadašnje knjige. I ova zemljopisno-povijesna monografija zborničkog je karaktera, što u sebi krije neke prednosti i ali i sadržajne i uredničke poteškoće. Srećom knjigu je pisao već uhodani tim stručnjaka, tako da je ukupni tekst manje razjedinjen i neujednačen i uspješnije prati nit koncepcije knjige. Manjkavosti takvog pristupa leže (ipak) u neujednačenosti priloga, jer urednici nisu mogli u potpunosti to izbjeći. I u ovoj knjizi se stoga (iako u maloj mjeri) primjećuju neujednačenosti u dubini obrade pojedinih tema – nekim manje važnim temama posvećuje se velika pozornost, i obrnuto, pa čak su neki neophodni sadržaji izostali (temeljitija demografska analiza, obrazovanje, narodna baština, temeljitija analiza gospodarskog razvoja i perspektiva i sl.). No, te manjkavosti blijede pred pravom paradom sjajno obrađenih tema.

Koncepcija knjige metodološki je postavljena posve logično: najprije je prikazana fizičkogeografska osnova, a potom se kronološki prikazuje područje općine Zemunik od predpovijesti do danas. U toj koncepciji važna je i metodologija pojedinih članaka. S obzirom da su autori vrsni geografi, povjesničari i drugi stručnjaci, oni su u obradi tema primijenili suvremenu metodologiju svojih struka, što knjizi daje osobitu vrijednost.

Fizičkogeografske karakteristike općine Zemunik prikazane su kroz tri suvremeno koncipirana članka. Sanja Lozić, Ante Šiljeg i Denis Radoš razradili su geomorfometrijske značajke ovog područja, potom isti autori pišu o klimatskim značajkama kraja, dok je Dražen Perica razradio hidrološka obilježja.

Ostali članci uglavnom se odnose na razradbu povijesnih tema, a zamjetna je suvremena akohistorijska metodologija i pristup. Brunislav Marijanović i Kristina Horvat pišu o počecima naseljavanja ovog

kraja, a potom Martina Čelhar i Igor Borzić pišu o nalazima iz željeznog doba i antike. Karla Gusar i Dario Vujević donose analizu srednjovjekovnih i ranonovovjekovnih nalaza s gradine u Zemuniku Donjem; Nikola Jakšić piše o srednjovjekovnom Zemuniku do turskih osvajanja, a Tea Perinčić i Tado Oršolić pišu o Zemuniku u mletačko-osmanskim ratovima. Kornelija Jurin Starčević donosi spoznaje iz osmanskih poreznih i vojnih popisa i narativnih vrela iz doba osmanskog Zemunika; Grozdana Franov Živković piše o svakodnevnom životu na mletačko-turskoj granici u 17. stoljeću; Lovorka Čoralić i Maja Katušić razrađuju temu o Zemunčanima u mletačkim prekomorskim kopnenim postrojbama u 18. stoljeću, dok Josip Faričić temeljito razrađuje geokartografsku temu – Zemunik na starim kartama.

Ante Bralić u nastavku piše o Zemuniku u vrijeme austrijske uprave; Ante Gverić donosi temu o Zemuniku između dvaju svjetskih ratova, a Zlatko Begović piše o arhivskim izvorima o Zemuniku u Drugom svjetskom ratu. Potom slijede geografske teme o suvremenom Zemuniku. Ante Blaće i Anica Čuka pišu o krajoliku i poljoprivredi zemuničkog područja; Zdenko Dundović o stanovništvu općine u drugoj polovici 19. stoljeća; Vera Graovac Matassi i Martina Šušić pišu o demografskom razvoju Zemunika od početka 20. stoljeća do danas; Marko Rapan razrađuje prometno-geografski položaj općine, a Tomislav Šulj o važnosti zračne luke u Zemuniku. Temeljito je razrađena povijest i uloga župe u Zemuniku, što je opisao Pavao Kero. Na kraju su uvrštene dvije publicističko-nostalgiczne teme: Adolf Malić piše o jednom donjozemuničkom fenomenu (priredio Petar Feletar), a književnik Tomislav Marijan Bilosnić donosi odu zemuničkom kulturnom pejzažu. Tiskani su i sažeci članaka na engleskom, dok manjka kazalo imena i pojmova.

Dragutin FELETAR

LORANT BALI (UR.): PREDSTAVLJANJE DRUŠTVENO-GOSPODARSKIH ČIMBENIKA POMURSKOG NACIONALNOG UDRUŽENJA ZA REGIONALNI RAZVOJ I OPĆINA MEĐIMURSKE ŽUPANIJE, UDRUGA ZA ISTRAŽIVANJE SREDNJE EUROPE, SZEGED, 2014., 475 STR.

Ova obimna knjiga, koju je uredio dr. sc. Lorant Bali s Panonskog sveučilišta Georgikon u Keszthelyu, završno je izvješće iz višegodišnjeg projekta »IPA prekogranični program Mađarska-Hrvatska« (Hungary-Croatia IPA Cross Border Cooperation Programme 2007.-2013.). Zadaća ovih istraživanja bilo je sabiranje i analiza najvažnijih demografsko-gospodarskih činjenica pomurskih općina u Mađarskoj i Hrvatskoj, kako bi se poticao i olakšavao svekoliki razvoj ovih krajeva. Ti su podaci, uz kratku analizu, prikazani za 14 općina u Mađarskoj, te za 23 općine u Međimurskoj županiji u Hrvatskoj.

Razrađeni su uglavnom slijedeći elementi demografsko-gospodarske strukture ovih općina: broj poduzetnika, noćenja u komercijalnom smještaju, maloprodajne jedinice, općinski proračuni, vodovodna komunalna mreža, korištenje plinovoda, udaljenost od autocesta, migracijski saldo stanovništva, stopa smrtnosti, gustoća naseljenosti, nacionalna struktura, indeks mladog stanovništva, nezaposlenost, stanovništvo prema dobi i spolu, raspoloživi stambeni fond, prekogranične veze i društveni život. Uz odgovarajuće (razvojne) tablice i grafikone, gotovo identično za svaku od 37 prikazanih općina, mogu se realno sagledati sadašnje prilike na tom području kao i potencijalne mogućnosti za razvoj. Cijelom ovom zahtjevnom projektu nedostaje komparativna analiza, te vrednovanje općina na osnovi iznijetih elementa demografsko-gospodarskih i društvenih prilika.

S mađarske strane Mure predstavljene su općine: Belezna, Eszteregny, Fityehaz, Gyekenyes, Liszo, Molnari, Murakeresztur, Örtilos, Rigyac, Smjenhaza, Szepetnek, Totszentmarton, Totszerdahely i Valkonyi. Zajednička karakteristika tih općina je i u tomu što u njima živi veća ili manja zajednica Hrvata. S hrvatske strane Mure prikazane su sve općine u Međimurju: Belica, Čakovec, Dekanovec, Domašinec, Donja Dubrava, Donji Kraljevec, Donji Vidovec, Goričan, Gornji Mihaljevec, Kotoriba, Mala Subotica, Mursko Središće, Nedelišće, Orehovica, Podturen, Prelog, Selnica, Šenkovec, Strahoninec, Štrigova, Sveti Juraj na Bregu, Sveti Martin na Muri i Vratišinec. Uz urednika, dr. sc. Loranta Balija, autori studije su još dr. sc. Tibor Pupoš, mr. sc. Arnold Gor i mr. sc. Erika Györine Kiss – svi sa Sveučilišta u Keszthelyu. Nakladnik knjige je Egyesület Közép-Europa Kutatasara iz Szegeda.

Dragutin FELETAR